Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ,
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 217 (17340) | 1986 оной сентябриин 20, суббото | Сэн 3 мүн.

ПАРТИ АРАДТАЯА ЗҮБШЭНЭ

М. С. ГОРБАЧЕВОЙ Краснодарска болон Ставропольско хизаарнуудай ажалшадтай уулзалганууд

Гол шухала зорилгонуудые яажа hайнаар шиидхэхэб, манай урагшаа дабшалгада hаад тойбо ушаруулдаг юумэнүүдые усадхахын тула ямар юумэ хэхэ хэрэгтэйб гэhэн асуудалнуудые зүбшэхын тула КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой ажалшадтай уулзалга бүхэн хэгдэдэг байна.

Мэнэ hаяхан, hараhаа үлүүхэн сагай саада тээ, М. С. Горбачев Алас-Дурна зүгэй хүгжэлтэтэй танилсаа бэлэй. Харин мүнөө Кубань болон Ставропольдо шэнэ бүтэмжэтэй уулзалганууд боложо байна.

Сентябриин 18-да, үдын урда тээ М. С. Горбачев Краснодарта В. И. Ленинэй хүшөөгэй дэргэдэ сэсэгүүдые табиба.

Тэрэнэй hүүлээр городоор ябажа хараа. Ажалшадтай олон хөөрэлдөөнүүд болоо. М. С. Горбачев городой социальна хүгжэлтөөр, краснодарайхидай ажалай ба ажаhуудалай эрхэ байдалаар hонирхобо. Эдэ асуудалнуудые амжалтатайгаар шиидхэхын тула нютагай нөөсэнүүдые гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэхэ, барилгын үндэhэ hууриин хүсэ шадалые улам ехэ болгохо хэрэгтэй гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь онсолон тэмдэглээ. Краснодарта залуушуулай гэр байрын комплекснуудые бариха тухай дурадхалые М. С. Горбачев дэмжэhэн байна.

М. С. Горбачевой ажалшадтай хэhэн хөөрэлдөөнүүдэй шэнжэ, шанарые бүримүһэн ойлгуулхын тула Краснодарай гол үйлсэдэ болоhон хөөрэлдөөе тэрэ зандань дамжуулхамнай:

М. С. Горбачев: Би амаралтада байнаб, тиимэhээ удаан хөөрэлдэжэ шадахаб, харин таанад ажалдаа ошохо байна ха юмта. Тиигэбэшье нэгэ хэды үгэ хэлэхэ хүсэлтэйб, гол шухалань гэхэдэ, таанадhаа асууха дуратайб. Апрелиин Пленумhээ хойшо жэл хахад шахуу, партиин XXVII съездhээ хойшо хахад жэл шахуу саг үнгэрөө. Бидэ ехэ түсэбүүдые хараалаабди. Тиигэбэшье тэдэмнай бэелүүлэгдэхэ мэр. Тиихэдээ бидэ бүхы юумэеэ тооложо, бодомжоложо үзэhэн байнабди. Манда хубхай хооhон юумэн хэрэггүй. Тиигэбэшье энэ түсэбнай нилээд шанга байха юм. Энэмнай нэгэ талаhаа.

Теэд бүхы юумэн гансал экономикотой холбоотой бэшэ бшуу. Бидэ экономикые шэнэдхэн хубилгаха, социальна hалбариин бүхы талые эрид шууд хубилгаха ёhотойбди. Энэмнай гэр байра, хангалгын hалбари, элүүрые хамгаалга, гэгээрэл болоно гээшэ. Юрэнхы дээрэнь хэлэбэл, энэмнай үдэр бүри хүнэй ажалладаг, тэрэнэй hанаан бодолые. бүхы юумэндэ хандалгые тодорхойлдог оршон байдал болоно ха юм. Эндэ бидэ нилээд ехэ юумэ урдань алдаа гээшэбди.

hүүлэй hүүлдэ, олон юумэ бидэ шэнээр бодожо үзэхэ ёhотойбди. Манай Соведүүдтэ, комсомолдо, өөртэнь парти дотор юун боложо байнаб? Манай ёhо гурим ямар бэ, тэрэмнай социалис гол ёhонуудта, аха үеынхидэй: заримманайнь революцида бодоhон, мүн манай байгуулалтые, манай баялигые, ажабайдалай манай шэнжэ шанарые аршалан хамгаалхын тула ами наhая бусадай үгэhэн гол ёhонуудта харюусана гү гэжэ хаража үзэхэ ёhотой.

Энэ хөөрэлдөөнэй hүүлээр, хэрбээ таанад энээн тухай бодожо үзөөд, hанал бодолоо өөhэд хоорондоо андалдаа hаа, бидэндэ hүүлэй жэлнүүдтэ бүхы юумэн hайн байгаагүй гэжэ ойлгохот. Манай ухаан бодолдо, ажабайдалай манай шэнжэ шанарта, манай социалис баялигуудта бүхы юумэн, тэрэ тоодо эндэшье, кубаниинхидта, гүйсэд харюусадаггүй байгаа ха юм. Үнэн зүб юумые элирүүлхэ болоходо, хүнгэн бэшэ үйлэ хэрэгүүд ушараа. Энэ үнэн сэхэ байдалай хэшээлые бидэ хэтэ мүнхэдөө хадууха ёhотойбди. Энэнhээ гансал тобшолол хэжэ болохо — үнэн зүбөөр, сэдьхэл hэшхэлээрээ ажаhууха.

Энээние бэелүүлхэдэ хүндэ гү? Тиимэ, бэлэн бэшэ.

Нэгэ заримашуул өөрынгөө хэрэгүүдые хуули хазагайруулан, бусадта хохидол ушаруулан бэелүүлжэ эхилээ ха юм. Нүхэдүүд, иимэ юумэн байгаа, байнашье. Ушар иимэhээ экономикодо, социальна hалбарида, гурим байгуулгада, журам бэхижүүлгэдэ, хангалтагүй муу үзэгдэлнүүдтэй тэмсэлдээ эхилhэн бүхы юумэеэ бидэ үргэлжэлүүлхэбди. Харин бидэ үргэлжэлүүлхэбди гэжэ хэлэхэдээ, энээндэ Центральна Комитедшье, правительствашье, таанад, ажалшадшье, ороно гэжэ ойлгохо ёhотойт. Юуб гэхэдэ, хүнүүдэй аша туhада харюусадаг үнэн зүб, сэсэн мэргэн политика ажалшадта хэрэгтэй бшуу. Харин тэдэнэй политикын гү, али тэдэнэй уряалдаг бүхы юумэн манай хүнүүдтэ ойлгосогүй байгаа hаань, тэдэнэй дэмжэгүй hаань, Центральна Комитет болон правительство юушье хэжэ шадахагүй байна ха юм. Эндэ, Кубаниин газар дээрэ иимэ ойлгомжо бии гэhэн мэдэрэл намда түрөө, тиимэhээ мүнөө эхилhэн замаараа бата найдамтайгаар дабшаха хэрэгтэй.

Кубаниин ажалшадтай уулзаhанайнгаа hүүлдэ даб дээрэ иимэл тобшололнуудые хэхээр байна.

Таанад ёhотой гүнзэгы шэнэдхэн хубилгалгын түлөө гүт? Али тэрэ аалиханаар иигээд лэ үнгэрэг лэ гэжэ hанана гүт? — гэжэ таанадhаа асууха дуран хүрэнэ.

Абяанууд: Шэнэдхэн хубилгалгын түлөөбди.

М. С. Горбачев: Эхэнэрнүүд шэнэдхэн хубилгалгын түлөө, харин эрэшүүл ямар бэ?

Абяанууд: Эрэшүүл тэрэниие бүри эдэбхитэйгээр ябуулха ёhотой.

М. С. Горбачев: Зүб. Энээние мүнөөдэр эндэ танай эдэбхитэдэйшье урда, бүхы оронойшье урда хэлэхэ хүсэлэнтэйб. Шэнэдхэн хубилгалгые бүри эдэбхитэйгээр ябуулха хэрэгтэй. Энэ тон зүб бодол.

Үшөө юун гэжэ хэлэхэ дуратайбта? Бидэнэй иигэжэ сэхэ, нюусагүйгөөр асуудал табиhан ушар таанадуудые бү айлгаг, hанааетнай бү зобоог. Тэрэниие бидэ бүхы юумэнэй эли тодо байхын тула, юун боложо байнаб гэжэ бүгэдын мэдэхын тула иигэжэ табинабди.

Абяанууд: Иимэл байха ёhотой ха юм. Хүтэлбэрилэгшэдкоммунистнуудта, харюусалгатай хүнүүдтэ шанга эрилтэ табиха хэрэгтэй.

М. С. Горбачев: Би иигэжэ тоолоноб: бүхы хүнүүдтэ үндэр эрилтэнүүдые табиха хэрэгтэй. Харин өөhэдтэнь табигдадаг эрилтэнүүд хоёр дахин шангадхагдаха ёhотой гэжэ хүтэлбэрилэгшэд ба коммунистнууд ойлгохо ёhотой. Мүн лэ партийна эдэбхитэдтэ хандажа, энээн тухай хэлэхэ дуран хүрэнэ. Орон дотороо хараалhан юумэеэ партиhаал бидэ эхилхэ ёhотойбди. Гол шухалань гэхэдэ, эдэбхитэй ажал, хуушанай байдалай, оролдолгогүй, нобшо нозгой ябадалай бааханшье үзэгдэлнүүдые үгы хэхэ ушартай. Нэн түрүүн парти арад зондо дүтэ байха, тэрэнэй эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые мэдэхэ, арад зоной ажабайдалые гүйсэд hайнаар ойлгодог байха ёhотой. Бүхы юумэн бүтэхэ ёhотой гэжэ найданабди. Юуб гэхэдэ, арад зомнай партияа даган дабшана ха юм. Манай хэжэ байhан бүхы юумэндэ таанад этигэнэт гэжэ би ойлгоноб. Теэд гэнтэ бүхы юумэн зогсошоно аа гү гээд айнагүй гүт?

Абяанууд: Харин энэмнайл гэнтэ эбдэгдэшэхэгүй ушартай.

М. С. Горбачев: Үнэн сэхыень хэлэнэб гэжэ hананаб. Хэрбээ мүнөө бидэ эхилhэн юумэнhээ арсаха болоо hаамнай, арад зомнай бүри ехээр дураа гутажа болохо байна ха юм. Тиигэжэ бүхы юумэндэ муу нүлөө үзүүлхэ ушартай болохо. Энээние тохёолдуулжа болохогүй. Бидэ арад зоной аша туhада, оронойнгоо аша туhада, эб найрамдалай аша туhада иимэ ушар тохёолдуулха ёhогүйбди. Энэл гол шухала зүйл.

Абяанууд: Совет талын моратори соносхоод байхада, Холбоото Штадууд Невада штадай полигон дээрэ өөhэдынгөө ядерна туршалгануудые юундэ үргэлжэлүүлжэ байна гээшэб?

М. С. Горбачев: Эб найрамдалай түлөө хүшэр хүндэ тэмсэл бидэ ябуулнабди. Урдань США өөhэдынгөө бүхы ээрхэг түримхэй түсэбүүдые Советскэ Союзай, тэрэнэй гадаадын политикын шэнжэ шанарые худал хуурмаг, тон буруугаар тайлбарилhан үгэнүүдэр халхалдаг байhан юм.

Нэгэдэхеэр, Советскэ Союз бүхы дэлхэйе эзэмдэхые, сэрэгэй талаар булюу байхые оролдоно, бүхы Баруун Европые булимтаран абахые оролдоно гэжэ байгаад тэдэ баталдаг юм. Советскэ Союз Африка, Азида «hабараа табихые» оролдоно ха. Тэдэнэй хэлээшээр, «ородой баабгай», «ородой ээрхэн булимтарагша» гэхэ мэтээр Советскэ Союзай түхэл шэнжые эдэ зурагладаг байна. Би мүнөө таанадые хаража байхадаа, үнэхөөрөө бидэ иимэ зон шэнгеэр үзэгдэнэ гээшэ аалди гэжэ асууха байнаб. Бишье, таанадшье, манай орон дотор бии байгаа бүхы юумэ байгуулhан манай хэдэн үеынхид. Бидэ өөрынгөө ороноор омогорхохол ёhоороо омогорхонобди. Ямар ехэ хүсэ гаргаа гээшэбибди, хэды хүнүүдээ алдаа гээшэбибди! Бусад арадууд тушаа иимэ муухай түсэбүүдые бидэ hанаашална гээшэ аалди? Нэгэтэ бидэ Раиса Максимовнатай Достоевскиие уншажа байбабди. Ородой зүрхэн — мүнөө би совет арадай гээд хэлэхэ байнаб — бүгэдэнhөө үлүүгээр аха нүхэсэл ба нягта нэгэдэлые багтааха гээд тэрэ бэшэhэн байгаа hэн.

Бумбэрсэг дэлхэй дээрэ ажабайдалые аршалан хамгаалхын тула, гансашье ядерна дайе болюулхын тула бэшэ, харин оршон тойронхи байгаалиие аршалхын тула бүхы хүнүүдэй нэгэдэхые бидэ өөhэдынгөө эб найрамдалта политикаар уряалнабди.

Эдэ шухала асуудалнуудые шиидхэхын тула дэлхэй дээрэ хэрэгтэй нөөсэнүүд бии гээшэ. Буу зэбсэг үрдилдэн бүтээлгэдэ жэл бүхэндэ 400 миллиард, бүри саашань тоолобол, 500—600 миллиард боложо магад, доллар гаргашалагдана гэжэ хөөрэлдэдэг. Харин хүнүүдэй түрүүшын ээлжээнэй хэрэглэмжэнүүдые хангахын тула 100 гү, али 200 миллиард хэрэгтэй болодог. Бии байгаа зөөриие хэрэглэбэл, нэгэ жэл соо иимэ гаргаша хэгдэхэ байна бшуу!

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

ЭРХИМ ТАРЯАГАА — ЭХЭ ОРОНДОО

РЕСПУБЛИКЫН РАЙОНУУДАЙ ГҮРЭНДЭ ТАРЯА ТУШААХА ДААБАРИИН ДҮҮРГЭЛТЭ ТУХАЙ

сентябриин 18-най

МЭДЭЭН

Районууд	Даабаринь бүхыдөө (тонноор)	Даабариинь дүүргэлтэ (тонноор)
Мухар-Шэбэрэй	19000	5465
Бэшүүрэй	14000	8320
Зэдын	14000	7407
Хяагтын	8000	5086
Сэлэнгын	5000	3494
Түнхэнэй	4500	791
Баргажанай	4000	1892
Кабанскын	2000	1811
Хэжэнгын	2000	279
Хурамхаанай	2000	1741
Загарайн	1500	40
Тарбагатайн	1500	264
Хоринн	1000	250
Ивалгын	1000	838
Прибайкалиин	500	115
Республика	80000	37823

БАЯСУУЛНА, УРМАШУУЛНА

Энэ hүни үүлэтэй дулаан хоножо, шүүдэршье унаагүй. Тиимэhээ механизаторнууд ерэhээр, комбайнуудаа хаража, тоhодохо юумыень тоhодоод, яаралтай поли дээрэ гараба.

—Мүнөө минуташье зогсохо эрхэ манда байхагүй. Тэнгэриин шарай харана ха юмта. Иигээд хүйтэрхэ, саhан орохо гэhэн мэдээсэл абанхайбди. Хуряаха ургасамнай үшөөл ехэ байна. Тиимэhээ яараа, түргэлөөгүйдэмнай аргагүй. hүниин 2 час болотор зогсонгүй хүдэлөөбди. hүниин халаанда тон бэрхэ, дүршэлтэй комбайнернууд гарана, — гэжэ тракторно-таряа хуряалгын комплексые ударидагша, РСФСР-эй Верховно Соведэй депутат Михаил Васильевич Перелыгин тобшохоноор хэлээд, баhал яаралтай комбайндаа hууба.

Энэ гүбөөгэй үбэрөөр хойшо урагшаа нэмжын хэбтэhэн поли дээрэ арба гаран комбайнуудай хойно хойноhоо hубарилдан ябахые харахада, hүрөөтэйшье, урматайшье. Удаан болонгүй, энэ тэрэ комбайнуудай оройдо улаан галханууд ялагашалдажа, бункернуудайнь дүүрэhые гэршэлнэ. Хүлеэжэ байhан автомашина болон тэргэтэй тракторнууд мүн лэ яаралтай тэдээн тээшэ гүйлдэнэ.

— Эдэнтэй мүнөө хөөрэлдэхэм гэлын аргагүй. Хэниинь шье байжа үгэхэгүй. Тус комплекс бригадна подрядай гуримаар ажалладаг болоhоор үнинэй. Хүн бүхэн бултанайнгаа түлөө оролдоно гээшэ. Тиигээдшье сагай уларил шамдуулна ха юм,— гээд бидэнтэй суг ябаhан колхозой профкомой түрүүлэгшэ Ксения Григорьевна Ткачева мэдүүлбэ.

Энэ комплексын механизаторнууд колхоз сооhоо эгээн түрүүлэн даалгагдаhан 520 гектар тарялангайнгаа шэниисэ хуряажа абаа юм. Бухыдөө 11375 центнер ороохо суглуулжа абаа гэхэ гү, али гектарай дунда зэргээр 22,3 центнер ургаса абтаhан байна. Энэмнай мүнөө дээрээ район соогоо үндэр үрэ дүн болоhон байба. Тиимэл хадань тус комплексын гэшүүдэй нэрэ хүндэдэ районой түбтэ ажалай алдар солын улаан туг үргэгдөө ха юм.

Бункер сооhоо ороохо автомашинада тээжэ байhан комбайнда хүрэжэ ерэбэбди. Энэмнай түрүү комбайнернуудай нэгэн коммунист Н. Ф. Перелыгин байба.

— Мүнөө обёос сэхэ хадажа эхилээбди. Тэрэниие баhал түргэн, hайн шанартайгаар хуряаха хүсэлтэйбди. Бидэнэй hаатаха юумэн байхагүй. Бүхы комбайнууднай эбдэрэнгүй, hайн ябана. Харин ургаса тухайнь энэ барсайhдажа hууhан hолоомоной бухалнуудые харахадаа ойлгохоор гүб даа? — гээд, хуряагдаад байhан дапан тээшэ зааба.

Механизаторнуудай hаадгүй амарха, ажаллаха эрхэ байдал гүйсэд байгуулагданхай. Полевой станиинь эртээнhээ hайнаар бэлдэгдэнхэй байгаа. Тэдэнэр hайнаар эдеэлнэ. Мяха, hү, овощ, мед, гэхэ мэтые колхоз үгэнэ. Мяханай 50 процентые механизаторнууд өөhэдөө түлэхэ юм, бэшэ юумэн түлөөhэгүй. Халаанай hэлгэсэлдэхэ, механизаторнуудай эдеэлхэ үедэ политинформаци, элдэб тобшо хөөрэлдөөнүүд болодог байна. Саг зуурын партийна бүлэг байгуулагданхай. Бүлэгэй коммунистнууд түрүү зэргэдэ ябаха үүргээ дүүргэхые оролдоно. Тэдэнэйл эдэбхи үүсхэлээр колхозой таряашад гүрэндэ түсэбhөө гадуур мянган центнер ороохо нэмэжэ худалдаха гэжэ шиидээ юм.

hаяхан тус колхоз хонходожо, энэ коллективэй хэр хүдэлжэ байhан тухай асуухадамнай, 610 гектар хуряагаад, абаhан социалис уялгаяа холо үлүүлээд ябана гэжэ харюусаа hэн. Хуряаха ургасаньшье 80-яад гектар үлөө, бороо hаатуулаа бшуу.

XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхоз бүхыдөө 52560 центнер ороохо абаха түсэбтэй аад, тэрэнээ үлүүлжэ, 56.700 центнер суглуулаад байна. Гүрэндэ 19 мянган центнер hайн шанартай ороохо тушааха түсэбөө дүүргээшье hаа, үшөө нэмэжэ, 20,5 мянган центнертэ хүргэхые оролдожо байна.

Колхозой ороохоной складые даагша Леонид Федорович Куприяновтай уулзажа хөөрэлдэхэдэмнай, иигэжэ хэлээ hэн:

— Мүнөө үедэ үрэhэндэ хадагалагдаха 7 мянган центнер шэниисэ булта орожо, түрүүшын ээлжээнэй сэбэрлэлгэ хэгдэжэ байна. Тэрэниие хадагалха складууд сэбэрлэгдэжэ, бэлэн болгогдонхой. Хадагалагдаха энэ шэниисэ агрохимическэ бүхы хүдэлмэри гаража, эндэ оруулагдана. Мянган центнер нэгэдэхи классай ороохон складта оруулагдаа. hаяын үдэрнүүдтэ энэ хүдэлмэриеэ дүүргэхэбди.

М. САНДАНОВ,
манай корр.
Бэшүүрэй район.

ТҮРГЭНДӨӨ ОРОО

Түрүүшээр эндэ хуряалгын хүдэлмэри тиимэшье hанаhанда хүрэмэ эршэмтэйгээр ябуулагдаагүй юм. Энээнэйнь шалтагаан олон бай-аа. Таряандаа ороод байхадань үе-үе аадар, бороо орожо, зарим тэды hаатуулаа, эмхидхэлэй хүдэлмэриин дутагдалнуудшье баhал тойбо татаа.

Тээсгэн сентябриин 10-да эндэ ябахадамнай, Творогово шубуунай фабрикын бригадануудта бүхы таряанайнь хахадынь лэ хуряагдаад байгаа hэн. Тохёолдоhон байдалhаа зохихо тобшолол хэжэ, мүнөө эндэхи механизаторнууд хуряалгын хүдэлмэрике эрид түргэдхэжэ шадаба. hүүлэй мэдээгээр, ажахыда горохой, шэниисын ургаса хуу хуряагдаа. hаянай обёос, ешмээн сабшагдажа дүүргэгдээд, баалнуудынь суглуулагдажа, сохигдожо байна.

Энэ жэлдэ таряанайнь ургаса яhала hайн. Гектар бүриhөө дунда зэргээр 15 центнер ороохон абтана. Тиихэдэ 300 гектарта тариградhан ешмээниинь гектарай 17,5 центнер ургаса үгэнэ.

— Тооложо үзэхэдэмнай, бүхы дээрэнь түсэбhөө гадуур 3500 центнер таряа абаха аргатай байнабди,— гэжэ ажахын ахамад агроном Г. И. Гусев хэлэнэ.

Дүршэлтэй механизаторнууд В. Г. Залуцкий, С. А. Колбин гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг хоёр звено таряа хуряана. Жэшээнь, нүхэр Залуцкиин хүтэлбэрилдэг звеногойхид 650 гектарай таряа унагаагаад, түрүүшын 4500 центнер ороохо сохёод байна. Ойрын 1—2 үдэрэй туршада эндэ таряа хуряалга дүүргэгдэхэнь.

Байгша ондо Твороговой шубуунай фабрикынхид 182 гектарай хартаабха хуряаха байна. Дүршэлтэй бэрхэ механизаторнууд А. А. Новосельцев, Н. Ф. Гусев гэгшэдэй оролдолгоор хартаабхын баян ургаса ургуулагдаа. Мүнөө зарим газарhаань гектарай 155—160 центнер хартаабха малтагдана. Мүнөө эндэ hүүлшын гектарнуудта энэ ургамал хуряагдажа байнхай.

А. ХАЛТУЕВ.
Кабанскын район.

ПАРТИ АРАДТАЯА ЗҮБШЭНЭ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Үгышье hаа, иигэжэ хэлэдэг байха юм: Советскэ Союз ямаршье хиналтые буруушаана, тэрээнтэй үгээ ойлголсохын аргагүй, баталhан хэлсээнүүдээ тэрэ дүүргэнэгүй. Иимэ худал хуурмаг үгэнүүдынь иигэжэ бидэ элишэлhэн байнабди. Хүнэй арсажа болохоор бэшэ политикые бүхы шэглэлээр бидэ дурадхаабди. Юуб гэхэдэ, тэрэмнай эб найрамдалда зорюулагданхай ха юм. Тиигэжэ Советскэ Союз гансал идхалга хэнэ, тэдэ дай үүсхэхые хүсэнэ гэhэн үгэнүүдтэ мүнөө хүнүүд этигэхэеэ болинхой. Харин гүрэнэй олон хүнүүд бидэндэ ерэхэ бүреэ, харилсаха бүреэ, совет хүнүүд hайн hайхан абари зантай, эб найрамдалда дуратай, хүндэмүүшэ, даруу номгон, үнэн сэхэ гэжэ тоолодог байна ха юм.

США-гай 22 университедтэ лекцинүүдые уншаад, манай нэгэ профессор, хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй доктор hаяшаг бусажа ерээ. Росси болбол мүнөөдэрэй байдалаар оюун бодолой hүүлшын гуламта болоно гээд американ эрдэмтэд, американ интеллигенциин түлөөлэгшэд тэрээндэ хэлэhэн байна. Юрэнхы дээрээ манай орон, арад гээшэ юун гээшэб, бидэ юун тухай бодонобибди, сэдьхэнэбибди, юун тээшэ эрмэлзэнэбибди гэжэ хүнүүд бодожо эхилээ. Гадаадынгаа политикада бидэ энээниие бэелүүлнэбди. Энэмнай эгээл хүсэтэй.

Теэд эгээл түрүү үзэлтэй гадаадын политика бата бэхи үндэhэ hуурида түшэглэхэ ёhотой. Энэмнай болбол бодото байдал — хүсэ ехэтэй экономико, бата жагсаалтай арад зон, бата хамгаалга болоно. Эдэ бүгэдэ бидэнэртэ бии.

Дай жүреэдэдэг бүлэгөөрхидэй түлөөлэгшэдтэй үгээ ойлголсохонь хэсүү байна. Гэбэшье американ арад, бусад бүхы арадууд амгалан тайбан ажаhуухые эрмэлзэдэг. Энээнhээ үндэhэлэн, амгалан тайбан байдал сахин хамгаалха хэрэгтэй гэжэ хүнүүд ойлгохо ёhотой гэжэ бидэ тоолонобди.

Абяан: Михаил Сергеевич, экономико шэнэдхэн хубилгаха талаар тон ехэ юумэн хэгдэнэ. Харин хүнүүдэй ухаан бодолой хубилалга гээгдэнэ гээшэ ха. Эд зөөриин баялиг сэдьхэл бодолойхиhоо түргөөр хүгжэнэ гээд хэлсэдэгшье. Тиихэдээ эдэ хоерой хоорондо таhалдал бии болоно гээшэ гү? Тэрэниие усадхахын тула юун хэгдэнэб?

М. С. Горбачев: Тиимэ, таhалдал бии. Ухаан бодолоороо хамаг юумые бэелүүлхые оролдонобди. Ухаан бодол гээшэ юуб? Бүхы асуудалнуудые бүгэдэ арад зонтой сэхэ руунь зүбшэн хэлсэхэ зэргэтэй. Энээниие бидэ хэнэ гүбди?

Абяан: Хэнэбди.

М. С. Горбачев: Бидэ гурим, журам бэхижүүлнэбди, энэмнай хүнүүдэй ухаан бодолые хубилгана гү? Хубилгана.

Ажалдаа шэнээр хандахые, бусад онол арганuудые хэрэглэхые бидэ хүнүүдые уряалдагбди. Уряа-лозунгнуудаар, номуудаар хүнэй бодолые хубилгахагүйш гэжэ таанад hанана ёhотойт. Эдэ бүгэдэ баhал шухала. Энээн тухай бэшэхэшье хэрэгтэй. Тэмсэлэй үедэ хүн хараа бодолоо, ухаагаа, хандалгаяа хубилгадаг. Тиимэhээ экономическа, социальна, сэдьхэл бодолой, политическэ талаар тэмсэл ябуулжа эхилээбди. Эдэ бүгэдые хэжэ байхадаа, хүнүүдэй ухаан бодол, хандаса хубилха, тэдэнэр бүри залан сэхэ ябадалтай болохо бээ гэжэ найданабди.

Апрелиин Пленумэй hүүлээр бүхы хүнүүд шиидхэгдээгүй асуудалнууд тухай хэлэжэ эхилээ. Харана бээбди гэжэ hанаhан хүнүүд баhал байха. Бидэнэртэл адли, арад зон олохон асуудалнуудые сэхэ табина. Тиимэ хадаа хүнүүдэй эдэбхи үүсхэл улам дээшэлхэ, тэдэнэрэй ухаан бодол хубилха гэжэ би этигэнэб. Имагтал иигэжэ манай зорилгонуудые шиидхэжэ болохо бшуу.

Абяан: Гадаадын оронуудтай дан зөөлэнөөр хөөрэлдэнэ бэшэ гүбди?

М. С. Горбачев: Шанга политика бэелүүлхэ, минии хэлээшэ гол ёhонуудые хамгаалха, тиихэдээ энэ хэрэгые бүтэмжэтэйгөөр ябуулха гэhэн хараа шугам баримталнабди. Тэсэбэритэй байха хэрэгтэй. Харин тэсэбэри гээшэмнай зөөлэн байха байхатай адли бэшэ. Тэдэнэр хөөрсэгэнэлдэжэ байг лэ, совет-американ харилсаануудай hайжаржа эхилхэдэ, тэрэниие муудуулхын тула хэзээ нэгэтэ Пауэрсые табиhан шэнги бодолгодо абтаг лэ. Шахардуу байдалые hулаpуулха хэрэгтэй гэжэ дэлхэйн арадуудай бодожо эхилхэдэ, Корейн самолет табигдаа бэлэйл. Мүнөө «Данилоффай хэрэгые», балшыса баригдаhан шпионой хэрэгые шалтаг барижа, шууяа гаргана. Олон газарнуудаар, тиихэдээ таанадhаа холо бэшэхэнэ байгаадшье тэрэ иимэ хэрэгүүдые эрхилдэг байгаал. Совет-американ харилсаае дахин муудуулхын, Советскэ Союзай политика тушаа hэжэг түрүүлхын, манай хүнүүд тухай американ арадта бии болоожо эхилhэн ойлгомжые хазагайруулхын тула энэ шпионско хэрэг хэрэглэхые тэдэ хүсэнэ.

Тиихэдэнь бидэ ухаа мэдээ алдаха гүбди? Үгыбди, бидэниие хардажа шадахагүй. Советскэ Союз хүсэтэй байhай, эб найрамдалта политикаяа батаар бэелүүлдэг байг гэжэ таанадай хүсэдэгые би ойлгоноб. Энэ зүб.

Абяан: Михаил Сергеевич, Кубань соогуур ябахадатнай, ямар байбаб?

М. С. Горбачев: Кубаниие би үнинэй мэдэхэб...

Кубань, бүхы ажалшад, партийна организаци гурим, журам яhала hайжаруулаа байна. Краснодарай партийна организаци ажалаа дээдэ хэмжээндэ ябуулжа шадаа гэжэ тоолоноб. Бүхы юумэн hайнаар гуримшуулагдана. Хүнүүд энээниие дэмжэнэ. Үсэглэлдэр энээн тухай ехээр хэлэгдээ. Мүнөө Кубаньда агаарынь сэбэр болоо. Минии hанахада, энэ гол шухала.

Абяан: Эды олон жэлнүүдтэ амгалан тайбан ажаhуужа байhанаймнай түлөө манай правительствада ехэ баяр баясхалан хүргэнэбди. Энэмнай эгээн шухала. Элүүрые хамгаалгада ехэ анхарал хандуулагдажа, ажалай хэмжээгээр түлбэри түлэгдэдэг болоhой гэжэ медигүүдэй үмэнэhөө хэлэхэ hанаатайб.

М. С. Горбачев: Та тон ехэ асуудал табибат гэжэ хэлэхэ байнаб. Медицинскэ хангалга болбол, арад зоной элүүр энхэ мүн, харин энэмнай эгээл шухала. Элүүрые хамгаалгые, тэрэнэй үндэhэ hуурииe хүгжөөхэ тухай ехэ, олон жэлнүүдтэ хараадуулагдаhан тогтоол бэлдэжэ байнхайбди. Медигүүдэй ажалай түлбэриие урмашуулгые hайжаруулха хэмжээнүүд бэлдэгдэнэ.

Элүүрые хамгаалга ба эрдэм гэгээрэл шухала hалбари гэжэ бидэ тоолонобди. Тэдэниие хүгжөөгөөгүй hаа, манай общество hайн ажаhуужа, ерээдүй тээшэ бодомжолжо шадахагүй. hургуулиин удаа манай элүүрые хамгаалгые горитойгоор hайжаруулха талаар хүдэлжэ эхилээбди.

Абяан: Эрдэм-техникын дэбжэлтын эрхэ байдалда инженернүүдэй үүргые дээшэлүүлхэ эрилтэ табигдана. Энэ асуудал яажа шиидхэгдэнэ гээшэб?

М. С. Горбачев: Энэ талаар бидэ hайн шиидхэбэри абаhайбди. Харин тэрэмнай бирагүйгөөр бэелүүлэгдэнэ гээшэ ха. Ленинградай дүй дүршэлэй үндэhэ hуури дээрэ баталан абаhан шиидхэбэриин хэрэглэгдэхэдэ, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлhэн 5—7 түхэригөөр ехэ болоо гэжэ элирүүлээбди. Энэмнай зүйтэй юумэн бэшэ.

Инженерэй ажалай нэрэ хүндые үргэхын тула бидэ бүхы юумэ хэхэбди. Мэргэжэлтэй инженернүүд манда олон, харин бодомжолдог, үрэ дүнгүүдые түйладаг инженернүүд үсөөн. Инженерэй hайн хүдэлмэриин түлөө тэрэниие урмашуулха хэрэгтэй. Харин дэмы инженер болоhон хүнүүд ондоо ажалтай болохо тухай бодомжолхоор гээшэ гү. Тиихэдэ манда бии байгаа бүхы юумэн эгээл бэлиг талаантай инженернүүдтэ үгтэхэ. Ямар нэгэн тогтоол зохеоходоо, хүнүүдтэй, мэргэжэлтэдтэй хөөрэлдэдэг, бүхы орон доторoo зүбшэн хэлсэдэг гээшэбди. Кабинедүүдтэ олон тогтоол бэшэжэ болохо, теэд иимэ тогтоолнуудай туhань бага. Эндэ ямар нэгэ юумэ hайса бодожо үзөөгүй гээшэ хэбди.

Абяан: Би юристби. Сэдьхэл бодолой, материальна талаар юридическэ албанай нэрэ хүндые үргэхэ хэрэгтэй. Энэ талаар мүнөө дээрээ ехэ хубилалта үгы.

М. С. Горбачев: Та тон зүб хэлэнэт. Юрэл бидэ хуулиин ёhoор ажаhууха, ажаллаха ёhотойбди. Хэрбээ тиигээ hаамнай, үнэн зүб байдал, гурим байха болоно. Мүнөөдэрэй байдалаар хуули эбдэхэ ушарнууд тон олон. Юридическэ эрдэм ухаа хүгжөөхэ, кадрнуудые бэлдэхэ, ажалшадые хуулиин талаар гэгээрүүлхэ тухай шиидхэбэри абажа байнхайбди. Энэмнай тон шухала асуудал. Эсэсэй эсэстэ социалис хуули илан мандаха зэргэтэй. Тиихэдээ бултанда нэгэ хуули, нэгэ журам, нэгэ ёhо заншал байха ёhотой. Бүхы хүнүүдтэ социалис ёhо заншал дурадхадаг аад, өөрөө тэрэниие дүүргэдэггүй хүнүүд үшөөл бии. Энэ таарахагүй, энээн тухай бүхы ороной урда сэхэ хэлэгдэхэ ёhотой.

Абяан: Мүнөө барилгые, илангаяа хүдөөгэй барилгые хүтэлбэрилгэдэ хубилалта хэгдэжэ байна. Теэд энэ хэрэг унжагайруулагдана бэшэ гү? Хахад жэлhээ үлүүтэй саг соо ёhoор хүдэлжэ шаданагүйбди. Хүтэлбэрилгын гурим хэдэн ондоо тухай хөөрэлдөөн гарана.

М. С. Горбачев: Үгы, мүнөө эдэ асуудалнууд шиидхэгдэе. Тэрээнэй зүбшэн хэлсэгдэжэ байхада, гансашье гурбан вариант бэшэ, харин 20 вариант бии байhан юм. Манай экономикын эгээл орёо hалбари — капитальна барилга гээшэ. Энээниие урданайнь хэбээр байлгажа болохогүй. Юундэб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, энэ hалбариие ашаг үрэ ехэтэй болгоогүй hаа, арадай ажахые ашаг үрэ ехэтэй болгожо, хүгжөөжэ баhал шадахагүйбди. Хараад үзыт даа, шэнэ барилгын проект табихадаа, хуушан арга хэрэглэжэ, hалбариие техническэ талаар бүри ехэ гээгдэлдэ оруулнабди. Нормативай ёhoор, эдэ проектнүүдынь 3—3,5 жэл соо ашаглагдаха байгаа hаа, үнэндөө 6—9 жэлдэ унжагайруулагдана. Түрүүнэй хуушаршаhан проектнь барилгын ашаглагдатар бүри хуушарна, хойшоо гарана ха юм. Эсэстээ зөөри хэрэгсэл тараагдана. Эдэ бүгэдэhөө боложо, айхабтар ехэ мүнгэ зөөри дэмы hалгаагдана. Тиимэhээ проект табиха, үйлэдбэриие эрхилхэ хэрэг нэгэ гарта — барилгын комитедүүдтэ үгтэхэ болоно. Тиигэжэ тэрэнэй хүтэлбэрилгын структура сомор боложо үгэхэ ха юм. Мүн энээнэй ашаар тэрээнэй зэргэлжэ байдаг звенонууд, үлүү баазанууд усадхагдаха үгэжэ хүлеэнэбди.

Эдэ бүгэдэ эгээл таарамжатай гэжэ тоолохоор. Бүхы республиканuудта, хэдэн арбаад обкомуудта, барилгын организацинуудта, эрдэм наукада энэ асуудал зүбшэгдэн хэлсэгдэhэн байна. Тэдэнэр булта энээниие дэмжээ. Энэл hүүлшын вариант бэелүүлэгдэхэ ёhотой болоно. Үйлэдбэриин энэ hалбариие хүтэлбэрилдэг барилгашадай аппарат дан ехэ болошоо, шухала асуудалнууд удаанаар шиидхэгдэдэг гэжэ hананабди. Зарим нүхэд энээниие адагынь 40 процент хүрэтэр хорооxo гэhэн дурадхал оруулна. Эдэ бүгэдые гуримшуулха талаар ехэхэн хүдэлмэри хэгдэхэ болоно. Тэрэниие эхилээбди, саашань үргэлжэлүүлхэбди.

Энээндэ хабаатай дээдын зургаанууд тухай хэлэхэ болоо hаа, энэ асуудал шиидхэгдээ. Харин областьнуудай болон үйлэдбэриин удавлениинүүдтэ байдаг дундуурхи, доодохи зургаануудые абажа үзэбэл, тэдэнэй хубилалта 1986—1987 онуудта бэелүүлэгдэхэ юм.

КПСС-эй Генеральна секретарь Краснодарска хизаарай партийна эдэбхитэдтэй уулзаа.

Хизаарай экономическа хүгжэлтые хурдадхаха хэрэгтэ hаад ушаруулжа байhан асуудалнууд тухай уулзалгын үедэ тодорхой хөөрэлдөөн болоhон байна. Жэшээлхэдэ, Усть-Лабинска районой «Кубань» колхозой комплексно бригадын бригадир Социалис Ажалай хоёр дахин Герой М. И. Клепиков хүдөө ажахын техникын шанарые hайжаруулха шухала байhан тухай асуудал табяа. Бидэ hайн техникэ бии болоhой гэжэ хүлеэнэбди. Тэдэнэр үсөөншье hаа, найдамтай hайнаар хүдэлдэг байха ёhотой. Шанарай Тэмдэгтэй шэнэ комбайн абаад, тэрэнээ хуу задалжа, шэнээр хабсарха, тааруулха баатай болонобди. Тиигээгүй hаа, хүдэлхэгүй байна бшуу. Тэрэ мүртөө бусадшье түхэлэй техникэ баhал иимэрхүү байдаг.

М. С. Горбачев: Тэдэниие Шанарай Тэмдэгтэ хүргэхэ гэнэ гүт?

М. И. Клепиков: Өөhэдынгөө мастерскойдо тэдэниие Шанарай Тэмдэгтэ хүрэхөөр болотор бэлдэнэ, ха юмбибди. Манайда заhабарилгын бүхэли индустри бии болгогдонхой. Тэрээндэмнай Кубаньда хэрэгтэй өөhэдын техникэ гаргаха хэдэн завод байгуулхаар юм.

М. С. Горбачев: Зүб лэ даа.

М. И. Клепиков: Михаил Сергеевич, шанар тухай асуудал эгээл шухала гэжэ хэлэхэ байнаб. Промышленностьдэ гү, али хүдөө ажахыдашье ямаршье продукциин шанарые бүхы талаhаань hайжаруулхын тула хүн зонтойл hайнаар хүдэлхэ хэрэгтэй.

М. С. Горбачев: Михаил Иванович, та гансашье хүдөө ажахыда, агропромышленна комплексдо хабаатай бэшэ, харин бүхы ороной ажабайдалда хабаатай асуудалые табижа байнат. Тимашевскэ районой хүдэлмэрилэгшэдтэй хөөрэлдэхэдэ, колхозуудhаа продукци абалгын гурим ехэ шангадхагданхай гэжэ элирнэ. Энээниие hуладхажа болохогүй гэжэ hананаб. Энэмнай арад зоной эдеэ хоолдо ороxo продуктнууд ха юм. Бүхы юумэнэй шанарые дээшэлүүлхэ тухай тэмсэлэй хэгдэжэ байhаниинь hайшаалтай. Тиихэдээ хүдөө ажахые хангагшадта баhал тиимэ эрилтэ табиха хэрэгтэй. hайн шанартай, хүсэд бүридхэгдэhэн машинанууд, бүхы зүйлөөр холигдомол үтэгжүүлгэ, шэмэ шанар ехэтэй холимол тэжээл ехэ хэрэгтэй болоно. Хүдөөгэй зондо, тэдэнэй захилые дүүргэгшэдтэ, бултанда иимэл эрилтэ табиха саг ерээ.

М. И. Клепиков: Мүнөө гансал манда иимэ эрилтэ табигдана.

М. С. Горбачев: Энэ хөөрэлдөөмнай саашань дамжуулыт гэжэ эндэ байhан олондо мэдээсэл дамжуулдаг хэрэгсэлнүүдэй түлөөлэгшэдые гуйха байнабди. Бултадаа шагнаг лэ. Тэрээндэ хабаатай хүнүүд тодорхой тобшолол хэнэ бээ. Эдеэ хоолой асуудалнуудые шиидхэхэ гээшэ бүгэдэ арадай хэрэг ха юм.

М. С. Горбачев эдэбхитэдэй суглаан дээрэ үгэ хэлээ.

* * *

М. С. Горбачев үдэhөө хойшо Ставрополи ерээ. Партиин крайкомой нэгэдэхи секретарь И. С. Болдырев, хизаарай гүйсэдкомой түрүүлэгшэ И. Т. Таранов, партиин крайкомой бюрогой гэшүүд тэрэниие аэродром дээрэ угтаа.

М. С. Горбачев В. И. Ленинэй хүшөөгэй дэргэдэ сэсэгүүдые табиба.

Эхэ оронойнгоо эрхэ сүлөөгэй болон бээз даанхай байдалай түлөө ами наhаяа үгэhэн ставропoлиинхидай хүндэлэлдэ бодхоогдоhон монументын дэргэдэ, мүн граждан болон Эсэгэ оронсо хамгаалгын Агуу Ехэ дайнай герой армиин генерал И. Р. Апанасенкын хүшөөгэй дэргэдэ сэсэгүүд табигдаhан байна.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь үйлсэдэ Ставрополиин ажалшадтай уулзаа.

Городой гол талмай дээрэ хүн зон айхабтар олон суглараhан байжа, М. С. Горбачев трибуна дээрэ гараха баатай болоо.

Ставрополь ерэжэ, ябаха замдань ажалшадтай шухала уулзалгануудай болоhон тухай Генеральна секретарь суглаагшадта хандажа үгэ хэлэхэдээ, тэмдэглэбэ. Манай агуу ехэ ороной ямаршье республикада, ямаршье городто ябахадаа, ажал хэрэгүүднай, хүнүүдэй hанал бодол, урма зориг хубилжа байна гэжэ hайн ойлгоноб гэжэ М. С. Горбачев хэлээ. Обществомнай урагшаа дабшажа ябана. Манайда боложо байhан юумые зүбөөр сэгнэhэнэй үндэhөөр лэ политикамнай мүлигдэн хурсэдхагдана. Манай үнгэрhэн үеын хүнүүдэй дүй дүршэл, мүн ороной экономикые, демократи болон социальна ажабайдалые хүгжөөлгэдэ, совет хүнүүдэй ажабайдалай шэнэ түхэл шэнжэ, ёhо заншалые байгуулха хэрэгтэ бэелүүлэгдэжэ байhан бүхы юумэн энэ политика соомнай хараада абтана гээшэ. Тэрээнэйнгээ үндэhэ hуури дээрэ бүхөөр зогсожо, өөhэдынгөө hайн болон муу талые зүбөөр сэгнэхэ, саашадаа ерээдүйнгөө бодото политикые зохёохо байнабди. Энэмнай манай өөhэдын зүгhөө айхабтар ехэ эршэ хүсэнэй гаргагдаха, хараалагдаhан бүхы юумэнэй хэрэг дээрээ бэелүүлэгдэхынь тула партиин зүгhөө тон ехэ оролдолгын гаргагдаха байhанда үндэhэлхэ болоно.

Манай ороной гол хүсэн — хүнүүд. Энэ политикые хүнүүдэй үнэн зүрхэнhөө дэмжэжэ байhаниие харахадаа, hанаhан юумэмнай заатагүй бэелүүлэгдэхэ гэhэн бата этигэл найдабари намда улам бүри бэхижэнэ.

Манайда шиидхэгдэхээр болоhон хойшолуулашагүй шухала асуудалнууд бии. Гэр байра, эдеэ хоол, зоной элүүр энхые хамгаалха, эрдэм hургуули болон демократи тухай хэлэнэб. Манай арад бүхы юумэндэ бодото эзэн байhанаа hайн мэдэрхэ ёhотой. Тиигээл hаа, энэ ниитымнай гэрэй hайнаар шэмэглэгдэжэ, нарижуулагдажа байхынь түлөө тэдэнэр бүхы юумэ хэхэ байна бшуу. Тэрээнэйнгээ агаарай, досоохи эрхэ байдалайнь тааруу зохид. Хүн шэнгеэр hайнаар ажаhуухаар байхынь тула тэдэнэр оролдохо болоно бшуу. Энэ манай хамтын гэр — Советскэ Союз гээшэ.

Бидэ мүнөө арсалданабди, заримандаа магад хэрэлдэжэшье болоо аабзабди даа. Тиигэбэшье экономикын, социальна хэрэгүүдээр, демократиин асуудалнуудаар, обществынгоо моральна байдал тухай гол түлэб арсалданабди, өөhэдынгөө hанамжа бодолнуудые хэлэнэбди. Энэшье гайхалтай бэшэ. Юуб гэхэдэ, бидэ бүхы юумэеэ hайн болгохо. Тэрэниие урданайхиhaa улам нарижуулха, үниинhөө хойшо суглараhан муу юумыень сэбэрлэхэ гэжэ шиидэ ха юмбибди.

hая хүдэлмэришэдтэй хөөрэлдөөбди. Үнгэрhэн юумые hанан дурдаабди. Хайшан гээд хүнүүдэй фронтhoo бусажа ерэhэн, тэдэнэй Эхэ ороноо hэргээн бодхоохо хэды ехэ хүсэл эрмэлзэлтэй байhан тухайнь hанан дурдаабди. Иимэ ехэ дайнай hүүлдэ манай орон 25 жэлэй, мүн 50 жэлэйшье туршада хүл дээрээ гаража шадахагүй гэжэ зариман хэлэдэг байгаа. Теэд бидэ Эхэ оронойнгоо экономическа, политическэ болон социальна арга боломжонуудые хэдэн дахин дээшэлүүлээбди, хүл дээрээ бүхөөр бодообди. Саашаа үргэн алхамаар дабшанабди.

70—80 онуудай үеэр манай дабшалтадамнай заахан hаатал болоо. Бидэ урагшаа дабшалтынгаа эршые алдажа, эхилээбди, нэгэ зариман хуушанайнгаа гуримда дадашоод, hанаа амараар, хайша хэрэгээр хандадаг болоhон, бүхы зоной — хүдэлмэришэд болон таряашадай, интеллигенциин, партийна болон гүрэнэй аппарадай хүдэлмэрилэгшэдэйшье дунда эмхи гуримай муу, гурим журамай hула байhан ушартай зарим хүнүүд эбсэшоод ябадаг болоhон байна. Энээниие дабажа гараха арга боломжо манда бии. Дэлхэй дээрэ түрүүшын шэнэ общество байгуулhан манай арад, парти айхабтар ехэ дүй дүршэлтэй байна. Дэлхэй дээрэ эгээл хүсэ ехэтэй эрдэм наука манайда бии. Нөөсэ баялигуудынай айхабтар ехэ. Энээнэй үндэhэн дээрэ ороноо ондоо болгон хубилгаха бүхы арга боломжо манайда бии. Энэмнай манай урда үеын, мүнөөнэй үеын бүхы хүнүүдэй ажалай ашаар бии болгогдоо ха юм. Бидэ урагшаа үргэн алхам хэхэ, бүхы асуудалнуудые зүбөөр шиидхэхэ аргатайбди. Эдэ бүгэдые арад зоной өөhэдынгөө гартаа абахынь хүсэнэбди. Тиимэhээл манда үргэн демократи хэрэгтэй.

Демократи тухай дурдахадаа, иигээд олон үгэ хүүр дэлгэшэд, хомхой хобдогууд, нэрэгүйгөөр, нюусаар элдэб бэшэг бэшэдэг хүнүүд урагшаа гараха гэжэ хэлэнэ бэшэб. Демократи гээшэмнай нэн түрүүн бодомжотой, hайн бэлэдхэлтэй, эрдэмтэй манай хүдэлмэришэн анги, хамтын ажалые эрхилжэ шадаха, баян дүй дүршэлтэй, энээндэ гүйсэд этигэдэг манай таряашад, манай интеллигенци өөhэдынгөө эрхэ болон арга боломжые хүсэд дүүрэнээр эдлэхэ ёhотой гэжэ хэлэнэб.

Тиимэhээ экономикодо хандаха талаар соведүүдэй, партийна организацинуудай, ниитын организацинуудай хүдэлмэридэ ехэ хубилалта хэхэ шухала. Хүнүүд бодото эзэд байха ёhотой. Энээниие шиидхэжэ шадаа hаамнай, ажал урагшаа ябаха. Нүхэдүүд, энэл даа манай эгээл гол юумэн!

Хэрбээ шэнэдхэн хубилалга тухай хэлэхэ болоо hаа, тэрэ эсэстээ хүнүүдые бүхы юумэндэ эзэн ёhoор хандадаг болгохо зам гээшэ.

Съездэй hаяхан дүүрээд байхада, нэгэ совхозой бригадын партийна организациин секретарьhаа би бэшэг абаа hэм. Тэрэ иигэжэ бэшэнэ: Михаил Сергеевич, эдэ үдэрнүүдтэ би съездын хүдэлмэри тухай үдэр бүри телевидэнеэр хараав. Удааhь элидхэл уншааб. Ямар бэ даа нэгэл шэнэ юумэ хэхэ ёhотой гэhэн hанал бодол сэдьхэлдэмни бүхөөр хадуугдаа. Үниинhөө хойшо намда олон дурадхалнууд бии болонхой гэжэ совхозойнгоо директортэ ошоод хэлээб. Отделениин партийна организациин секретарь хадаа манай ажахыда шиидхэгдээгүй ямар асуудалнууд бии гэжэ хэлэхэ hанаатайб гэбэб. Тэрэм иигэжэ урдаhаамни хэлэбэ: Яба, тэрэ өөрынгөө хэжэ байhан ажал хэ. Иигээд ерэхэдээ, съездын урда тээ тоолодоггол адли, мүнөөшье эдэ бүхы юумэн минии хэрэг бэшэ. Мүн совхоздо, орон сооошье боложо байhан юумэн намда хамаатай бэшэ гээд ябажа болоно гээшэ гүбди?

Бригадир тон зүб тэмдэглээ. Съездын үедэ бии болгогдоhон эрхэ байдал тэрэнэй сэдьхэлые хүдэлгөө ха юм. Тиигээд лэ тэрэ директортэ ошоо бшуу. Эдэ бүгэдэ манайда бэшэ, харин хаанаб даа нэгэ үльгэрэй орондо, мэдэгдээгүй гүрэндэ болоhон шэнги ушар ха юм.

Бэшэгэй автор тон зүб байна. Бидэ үсэглэлдэр ямараар ажаhуугаабибди, ямараар хүдэлдэг байгаабибди тиимэ байдалтай обществомнай саашадаа яашье эбсэхэгүй байна. Общество урагшаа дабшаха ёhотой. Энэ талаар Политбюродо, Центральна Комитедтэ, Совет правительствада хүтэлбэрилхы нүхэдэй дунда нэгэл ниитэ hанамжа бии болонхой. Арад зоной зүгhөө дэмжэгдэхэ гээшэ манай эгээл гол найдал болоно. Абтаhан хэмжээнүүдые, партиин хараа шугамые таанадай hайшаан дэмжэжэ байhаниие би хаанашье ябахадаа, hайн мэдэрнэб. Эдэ бүгэдэ бии байhан, бүхы бэрхэшээлнүүдые дабажа гараха найдамтай түшэг тулгууримнай боложо үгэхэ зэргэтэй.

А. БЕЛИКОВ,
В. ЖИЛЯКОВ,
Н. СТЯЖКИН,
ТАСС-ай тусхай корреспондентнүүд.

МҮРЫСӨӨНДЭ ИЛАГШАДТА—АЛД…

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй … республикын профсоюзуудай со…

«1985—1986 онуудай үбэлжэлгын үедэ малай үбэлжэлгые урагшатайгаар үнгэргэхын, мал ажалай продуктнуудые үйлэдбэрилгэ ба худалдалга дээшэлүүлхын түлөө Бүхэсоюзна социалис мүрысөөн тухай» РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1985 оной ноябриин 5-най тогтоолой ёhoор, фермэнүүдэй, бригаданuудай, цехүүдэй, участогуудай коллективүүдэй, колхоз, совхозуудай болон хүдөө ажахын гүрэнэй бусад предприятинuудай мал ажалай хүдэлмэрилэгшэдэй дунда дэлгэрhэн социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые Буряадай АССР-эй Министрнүүд… юзуудай совет хаража… 1985 оной IV квартаhда… түрүүшын хахад жэлдэ… дүнтнүүдые үйлэдбэри… дээшэлүүлхэ талаар түйл… дүнгүүдэйнь, продукции… лүүлhэнэйнь, залуу м… найнь, малаа бүрин бүт… түлөө шагнаха:

— мал ажалай түрүү… гэй мүнгэн шангаар.

80 түхэригэй мүнгэн ш… лагдаhан мал ажалай т…

Баргажанай районhоо

Колмакова Зоя Александровна — Баргажанай совхозой hаалишан.

Колмакова Тамара Ивановна — Баргажанай совхозой hаалишан.

Максимова Ольга Ивановна — Шитханай совхозой hаалишан.

Питеркаева Мария Емельяновна — К. Марксын нэрэмжэтэ колхозой hаалишан.

Аюшиева Вера Пилдановна — К. Марксын нэрэмжэтэ колхозой hаалишан.

Балаганова Евдокия Шигжиевна — Уланай колхозой hаалишан.

Эрдыниева Эржима Егниновна — Хилганын колхозой тугалшан.

Гулгенов Гомбо Бадмаевич — Бодоной совхозой мал адуулагша.

Баунтын районhоо

Батуева Ирина Тарасовна — «Амалатский» совхозой hаалишан.

Растригина Ирина Николаевна — Ципиканай совхозой hаалишан.

Дугарова Зинаида Амониевна — Монгойн совхозой hаалишан.

Будаева Тамара Балмаевна — Ципиканай совхозой мал адуулагша.

Карепов Владимир Матвеевич — Ципиканай совхозой мал адуулагша.

Папуев Даба Раднаевич — Джилиндын совхозой мал адуулагша.

Бэшүүрэй районhоо

Гнеушева Прасковья Абросимовна — XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой hаалишан.

Конечных Елена Иннокентьевна — Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой hаалишан.

Панькова Евдокия Борисовна — Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой hаалишан.

Литвинцева Вера Андреевна — Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой hаалишан.

Разуваева Галина Сергеевна — Охин-Булагай совхозой hаалишан.

Эпова Екатерина Иннокентьевна — Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой тугалшан.

Шиханова Елизавета Ильинична — Еланай совхозой тугалшан.

Судомойкин Петр Иванович — Бүлюутын совхозой мал адуулагша.

Баженов Михаил Александрович — Охин-Булагай совхозой хонишон.

Савелвева Дарья Кузьминична — XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой тугалшан.

Оленникова Анастасия Панкратовна — XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой тугалшан.

Ткачев Иван Анатольевич — Калининай нэрэмжэтэ колхозой мал адуулагша.

Козина Анна Алексеевна — «Сибирь» совхозой hаалишан.

Авдеева Людмила Фирсовна — «Новосретенский» совхозой hаалишан.

Зэдын районhоо

Нагаева Любовь Фокеевна — Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой hаалишан.

Айсуева Зинаида Доржиевна — Д. Банзаровай нэрэмжэтэ колхозой hаалишан.

Гармаева Марта Данзановна — «Мир» колхозой hаалишан.

Грудинина Екатерина Ивановна — Борьёогой совхозой hаалишан.

Ванданова Елизавета Бальжиевна — «Октябрьский» совхозой hаалишан.

Гайфулина Зоя Гайфулиновна — Оёорой совхозой hаалишан.

Бекетова Аграфена Федоровна — Торийн совхозой hаалишан.

Григорьев Илья Трофимович — XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой хонишон.

Сахияева Мария Георгиевна — Д. Банзаровай нэрэмжэтэ колхозой хонишон.

Дымбрылов Ханда Чойдонович — «Коммунизм» колхозой хонишон.

Мункуева Нина Шагжиевна — «60 лет Октября» колхозой хонишон.

Гомбоев Чимит Базаржапович — «Мир» колхозой хонишон.

Бадмажапов Александр Дамбаевич — «Октябрьский» совхозой хонишон.

Самбуев Дарсарун Батуевич — Боосын совхозой хонишон.

Семенов Василий Викторович — Торийн совхозой хонишон.

Балданова Чойжит Чагдуровна — Алцагай совхозой хонишон.

Яруунын районhоо

Нимбуева Дулма Самбуевна — «Победа» колхозой hаалишан.

Чимитдашиева Долгорма Гомбоевна — «Победа» колхозой hаалишан.

Намсараева Будожап Юмсуруновна — «Победа» колхозой hаалишан.

Жамьянова Анна Цыреновна — «Коммунизм» колхозой hаалишан.

Долгорова Надмит Цыдыповна — «Дружба» колхозой hаалишан.

Намсараева Цындема Хусаевна — «Комсомольский» совхозой hаалишан.

Столярова Янжима Чимитдоржиевна — Яруунын совхозой hаалишан.

Дубчинов Леонид Тудупович — «Коммунизм» колхозой хонишон.

Андрианова Розалия Ильинична — «Победа» колхозой хонишон.

Чимитова Долгорма Жамсуевна — «Дружба» колхозой хонишон.

Попова Любовь Андриановна — «Комсомольский» совхозой тугалшан.

Токтохоев Даши-Дондок Аюшеевич — «Целинный» совхозой мал адуулагша.

Ведерников Анатолий Сергеевич — «Целинный» совхозой мал адуулагша.

Загарайн районhоо

Вишнякова Екатерина Федоровна — XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой гахайшан.

Вставская Федосья Куприяновна — XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой hаалишан.

Белова Мария Федоровна — XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой hаалишан.

Хуснутдинов Ислам Галимович — «Гигант» колхозой хонишон.

Садовская Светлана Васильевна — Онохойн совхозой hаалишан.

Серебренникова Нина Георгиевна — «Дружба» совхозой hаалишан.

Олзобоев Лубсан-Нима Аюшиевич — «Дружба» совхозой хонишон.

Эрдынеев Владимир Доржиевич — «Дружба» совхозой хонишон.

Родионова Вера Мироновна — Тайлсын совхозой тугалшан.

Дондукова Бутидма Цыдыповна — Эрхирэгэй совхозой hаалишан.

Эрдынеев Санжи Пурбуевич — Тайлсын совхозой мал адуулагша.

Савкина Анна Николаевна — К. Марксын нэрэмжэтэ колхозой hаалишан.

Захааминай районhоо

Батуева Гарма Нанзатовна — Харацайн совхозой hаалишан.

Кутанов Евгений Матвеевич — Хамниин совхозой hаалишан.

Доржиева Галина Цыденовна — Енгорбойн совхозой hаалишан.

Ардаева Санжидма Гармажаповна — Санагын совхозой hаалишан.

Соктоева Намжил Гармаевна — Цахирай совхозой hаалишан.

Балданова Зоя Доржиевна — Енгорбойн совхозой тугалшан.

Доржонова Галина Лубсановна — СССР-эй 50 жэлэйн ойн нэрэмжэтэ совхозой тугалшан.

Корнаков Анатолий Васильевич — Михайловкын совхозой мал адуулагша.

Бандеев Нима Цыренжапович — Михайловкын совхозой мал адуулагша.

Санжанов Никита Санжанович — Хамниин совхозой хонишон.

Очирова Ангелина Дулмаевна — Хамниин совхозой хонишон.

Ивалгын районhоо

Суслова Агафья Игнатьевна — Оронгын совхозой hаалишан.

Татаринцева Мария Васильевна — «Пригородный» совхозой hаалишан.

Капралова Валентина Васильевна — «Пригородный» совхозой hаалишан.

Рыжакова Галина Андреевна — «Пригородный» совхозой hаалишан.

Баяртуева Валентина Баяртуевна — Ивалгын совхоз-техникумэй hаалишан.

Ангурова Екатерина Хулбуевна — Оронгын совхозой hаалишан.

Петрова Нина Семеновна — Оронгын совхозой тугалшан.

Очирова Долгор Цыденжаповна — «Заветы Ильича» совхозой тугалшан.

Шарапов Бимба Тарбаевич — «Заветы Ильича» совхозой мал адуулагша.

Омоктуев Олег Солонович — Оронгын совхозой хонишон.

Кабанскын районhоо

Лагерева Галина Михайловна — «Большереченский» совхозой hаалишан.

Нечкина Надежда Иосифовна — «Кабанская» гэжэ шубуунай фабрикын hаалишан.

Соловьева Елена Егоровна —

Совет орон дотор

КИШИНЕВ. Молдавиин консервын промышленность рекорд түйлана: сүүдхэдээ 21 миллион баанха продукт гаргана бшуу. Тэрэнэй предприятинууд консервэ гаргалгаяа миллиардhaа үлүү болгохо гэhэн болзороо hара үрид дүүргэбэ. Энэ хурдадхалга хадаа жэмэсэй шүүhэр, элдэбын компот болоод шанамал эдеэнүүдээр ажаhуугшадай эрилтэ хүсэд дүүрэнээр хангаха арга олгоно. Энээнhээ урагша архи нэрэлгэдэ гаргашалагдадаг байhан виноград ба фруктнуудай ехэнхи хубинь мүнөө энээндэ бэлэдхэгдэнэ.

Молдавиин консервын промышленностиин ажалшад энэ сезондо 1,7 миллиард жэмэсэй ба овощын консервэнүүдэй баанха гаргаха.

ВЛАДИВОСТОК. СССР-эй 50 жэлэй нэрэмжэтэ Аласдурнын заводой ажалшадай суднануудай хажуу тала ба оёорнуудые далайн замаhаа ба жэбэрхэйhээ арилгахадаа хэрэглэhэн тусхай агрегадууд хэдэхэн час соо сэбэрлэжэрхихэ аргатай байна. Предприятиин ажалшадай hанаhан энэ агрегадаар арилгахада, үндэр гэшхүүрнүүд хэрэггүй. Тэрэ эсэшэгүй хорхой соходол судныn уhан доогуурхи хубинуудаар мүлхин гарахадаа, ялайшатар сэбэрлэгдэhэн корпус ара таладаа үлөөнэ. Тэрэнэй hүүлээр гансал шэрдэхэ хэрэг үлэнэ бшуу. Теэд энэшье бэлэн бэшэ хүдэлмэриие орёо оньhон бэедээ даажа абана. Судна заhабарилагшадай тон хатуу мэргэжэлнүүдые бэелүүлхэдээ, энэ шэнэ юумэн суднануудай зогсолгын сагые ганса хорооно бэшэ, мүн сэбэрлэлгын, шэрдэлгын хүдэлмэринүүдые хэдэн дахин үнэгүй болгоно.

(ТАСС).

250 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

ХОЛМОГОРЫ (Архангельска область). Россин түрүүшын академик Михаил Васильевич Ломоносовой түрэhэн нютагта байдаг хуушанай Дмитриевскэ сүмые hэльбэн шэнэлхэ хүдэлмэринүүд түгэсэбэ. Холмогорой хүдөөгэй гудамжануудта барилгашад ба hэльбэн шэнэлэгшэд түхэрэн зундаа хүдэлмэрээ ябуулаа юм. Ородой агуу ехэ эрдэмтын, түрэhэн жэлэйнь ойдо зорюулагдан, дэлэйн эрьесын урданай тос…

АЗМУН — МҮНГЭН ЖАДА

шье, уноохи гурбамнай ундыхэ ерэн гэхэдээ, мүнгэн жадатай Азмун: Баатар (А. Емельянов), hара, наран мэтэ hайхан Чольчинай хүүхэн (М. [illegible]

туйлагдана бэшэ аал? Театр бүхэн сэрын шэнжэ шарай, тэрэ зохёолой эрхимыг дахаа hэнээ ... [illegible]

Сентябрь хэрэгшэдэй театр Улаан-Үдэдэмнай hургуулиин наhанай үхибүүдтэшье, харуулагдаhан янза бүриин зүжэгүүдые ... [illegible] ... «Азмун-Мүнгэн жада» ... hонирхуулна.

[illegible]

...гэжэ энээхэн үзэгдэлhээнь тухайлхаар. Загаhа губшуурдажа байhан маяг үзүүлэн зоной олоороо гүйсэдхэдэг хатаашье тон зохидоор, нахилзама hайханаар найруулагданхай. Гэхэ мэтэшэлэн, зүжэгэй үзэгдэл бүхэниие абажа харахада, үйлын хүгжэлтые зохидоор дамжуулна, үлхөө зангилаа бүридэнь үзэсхэлэнтэ хатар, дуун хоноогдонхой. Гэхэ зуура зүжэг бүхыдөө сомороор, үлүү гоёолтогүйгөөр найруулагдаа гэжэ урмашахаар байна.

Режиссёрой, уран зурагашын (Владимир Колтунов), хүгжэм найруулагшын (Виктор Либерский), балетмейстерэй (Нелли Морозова) иигэжэ бэе бэеэ ойлголсожо хүдэлhэн хада тус зүжэгтэ наадахань актёрнуудта хүнгэншье, урматайшье гэшэ ха. Тэдэнэй хоорондоо харилсахые, тордиhогүйгөөр үгэсэ хэлэхые, хүнгэхэнөөр дэбхэрэн хатархые, зохидхоноор хоолойгоо ниилүүлэн дуулахые харахада, иимэрхүү түхэлэй зүжэгүүдые театрайхид бүри олоор табихаяа яана гэшэб гэжэ hанахаар. Актёрнуудайнь, найруулан табигшадайнь зохёохы ehотой харилсаан эндэхэнэл той ехэ хэмжээнэй зүжэгүүдые хүрсөөр найруулхагүйнь мэдээжэ.

Бүхы хүүгэдэй ехэ болохоёо хүлеэжэ ядадагтал, эдиршүүлэй театрнууд томо, гүнзэгы философско удхатай, орёо нарин хэлбэритэй зохёолнуудаар репертуараа баяжуулхые эрмэлзэдэг. Нёдондо манай айлшан болоhон Эрхүүгэй ТЮЗ энэ талаар эрхим жэшээ бусад коллективүүдтэ харуулдаг. Харин хабаровскынхид мүнөө дээрээ ехэ зохёолнуудые табижа арайл биранагүй. Тиимэhээ тугаарайхи хүсэлөө дахин дабтаха дуран хүрэнэ: «Азмун» шэнги арадай аман зохёолhоо үндэhэлhэн, зугаа наадатай, дуу шуутай зүжэгүүдые табижа, актёрнуудаа hайса hургаха, зохёохы нэгэ шэглэлтэй коллектив болохо нэгэдэхэ хэрэгтэй. Пластика hайнтай, дуулахадаа бэрхэнүүд — иимэ актёрнуудтай ямаршье hонин туршалгануудые хэхээр гэшэ. Имагтал өөрын шэглэлтэй, зохёохы өөрсэ шарайтай коллектив болохо замынь тэрэл гэжэ hанахаар байна.

Б. ДАМБАРИНЧИНОВА.

Бааша-Дэмбрэл ДУГАРОВ

ХАТУУЖАЛ

Рассказ

— Гүйхэ нохойе гүйхэгүй нохой hаатуулба гэлсэдэг. Шамда hаалта болоногүйб, гүйгыш саашаа! — гээд, Нима хэгы дохолоод, уйтай мэдэрэлдэ абтаhан янзатай, байрадаа зогсошобо.

Тиигээд тэрэ голой шугы тээшэ шэглэн, добо руу бууба. Голой саада тохойдохи шугы соо эдеэлжэ байhан Борогшониие барижа унаад, сэлеэн тээшэ бэшэ, харин үбhэшэдэй хээрын отог тээшэ hооргоо бусажа ошоо hэн.

Сэнгэ үбгэжөөлэй hэрихэгүйе гайхан, балгаан дорохи унтаридаа ороод, «Норжимо Фёдорто дуратай байба ёhотой», — гэhэн уйтай бодолдо абтан хэбтэбэ. Уhан дээрэ үрмэ тогтоодог Фёдорой үгэнүүдэй үнэншэлтэй бэшэ, дан хүнгэн байдагшье hаа, Нимын сэдьхэлые дайраал даа. Нэгэ үгөөр нэрбүүлжэ, нэтэ унаба гээшэ гүб гээд өөрыгөө гартаа абаха гэхэдэньшье, hанаашаарнь болоногүй. Дохолон болошоод, хатар ёохор дээрэ үзэгдэхээ аягүйрхэн, мүн Фёдорой hайрхуу үгэдэ үнэншэжэ, зоригоо хухаран, хээрынгээ отогто бусажа ерээ ха юм.

Клубай сонхоор ниидэн гараhан дуунай аялга хүбүүнэй шэхэндэ таhалгаряагүй ханхинан, дуудан байхыень мүноо тэрэ шэхээрээ дуулаагүйшье hаа, сэдьхэлээрээ мэдэржэл байгаа.

Балгаанай hарабша доогуур hаруултааша тэнгэриин аласта холын нэгэ одон хамагhаа хурсаар толорон, ямаршьеб онсо шухала юумэ hануулhандал мэшэёэн үзэгдэнэ. Норжимо тухай гунигтай мэдэрэлдэ абтан хэбтэhэн Нима үүрэй хяраалха дүтэлсэд байхада унтажа, hайхан зүүдэ хараба.

...Норжимо ёохорhоо гаража ерэнэ. Урин нюдөөрөө энеэбхилэн, Нимын урдань ерээд:

— Хаанаhаа ябанаш? Юундэ ёохорто ерээгүйбши? — гэжэ асуухадань, хүбүүнэй юушьеб харюусахада:

— Тала гарая. Тэндэ уужам сүлөө, ая гангын үнэр хангалтаха. Ошоё, Нима! — гэбэ.

Басаганай хүхюун баяртай хоолой тодо элеэр дуулдахадал гээд, хүбүүнэй зүрхэн уяржа, энэмни Норжимо үнэхөөрөө гээшэ гү, Фёдорто бэшэ, харин намда дуратай байба гү гэжэ этигэжэ ядаhандаа, нюдөө аняад; дахин нээжэ харахадаа, тэрэ талын дунда гансааран зогсожо байба.

Хатаhан үбhэнэй үнэрөөр анхилhан hүниин агаар нам-

дуухан. Дуунуудшье замхашанхай, оршон тойрон абяа шэмээгүй, харанхы.

— Норжимо!..

Нима шэб харанхы руу даб гэнэ. Теэд Норжимотсёо дахин уулзаа гү даа, али үгы гү, зүүдэн лэ хадаа зүүдэн...

САГААХАН сэсэгэй дэнзэ дээрэ тогтоод хоноhон шүүдэрэй дуhалда үүрэй толон тудажа, дурлаhан гансын нюдэн мэтэ ошотон гэрэлтэбэ. Тиигээд талын hэбшээндэ сэсэгэй гунхалзахада, инагтаяа хахасаhан дүүхэйн нёлбоhондли, тэрээхэн шүүдэр үдхэн ногоон дундуур дуhалшана.

Норжимын hурахаяа ошоhон тухай дуулаад, горхоной эрьедэ шүүдэрэй дуhалые ажаглажа, гуниглан hууhан Нима хүл дээрээ бодоод, алад руу хараашалан зогсобо. Талын дундуур зурын ошоhон харгы нюдэндэ хүсэгдэхэгүй холын хадануудай наагуурхи сэнхир уняар руу үрдижэ талиигаа. Хаданууд хайрата гансыень хараhаар үнгэргөөд, «Хүбүүн, хожомдоош» гэhэндэл, хабшал сооhоонь дэгдэhэн мананда шунган халхалагдаба.

Норжимо мүнөө вагоной сонходо зогсоно ёhотой. hалхи, наранда хүрилшэhэн шарайнь хүхюун гү, али бодолгошоронги гү? Залуушуулайнгаа бригада, үетэн тухайгаа hанажа ябаhаниинь сохом. Тиихэдэ Нима тухай? Тодо харюу хүбүүн hанабагүй. Гэбэшье тэрэнэй сэдьхэлдэ ямаршьеб найдал бии. Нима hүниин зүүдэ hанаандаа оруулжа, Норжимын хэлэhэн үгэнүүд тодо элеэр дуулдахадал гэбэ...

Энэ үедэ оторhоо нааша хэнэйшьеб хүндөөр холо-холо харайха дуулдажа, Нима хэн байhыень эрьежэ харангүйгөөр тухайлаа. Юуб гэхэдэ, загаhашалха дуратай Федор лэ үглөө бүри эндэ ерэдэг зантай hэн.

— Нима, юундэ байгаабши, hуулиял! — гэжэ Фёдор хэлээд, эрье руу тонгойн хэбтэшэбэ.

Эндэхи эрьенүүд урасхалда түнхигдөөд, дээдэ хүрьhэниинь зүлгэ ногоонтоёо уhа руу бүтэрэн hанжажа, доогуурнь үргэлжэ хүнды бии болоhон байдаг. Тиигэжэ тэндэ загаhан үдэрынь олоороо хоргододог юм. Фёдор эрьё зубшуулжа гаргаhан соолго руу баруун гараа hэмээхэнээр хээд, юушьеб барижа ядаhандал доошоо дугташан, хүлөө ёдогошуулан байhанаа, одоошье үндыжэ, нэгэ хадари эрье дээрэ шэдэжэрхибэ.

Уданшьегүй таба-зургаан хадари эрье дээрэ тэршэлжэ хэбтээ hэн.

«Үсэгэлдэр үдэшэ жараахайшье үлөөгүй шэнги аад, мүнөө хаанаhаа бии болоо гээшэб?» — гэжэ гайхаhан Нима Фёдорой хажууда ерэжэ hууба.

— Зай, үсэгэлдэр Норжимотой hайн ёохорлоо гүш?

Фёдор нэгэ ялаагана эрье дээрэ хаяха зуураа:

— Норжомоор яаха hэнбиб даа, бишни ондоо басагантай сэнгээлби, — гэжэ hайрхан харюусаад, эрье руу дахин бүгтэрбэ. Тиигээд саашань үргэлжэлүүлэн: — Норжимоhоо ондоо, болохотой басаган намдашни бии. Үдэшэ тэрэ басагыем бэшэ, Норжимые нэрлэхэдэшни, зорюута худалаар айлдажархёо hэм даа, — гэжэ Фёдор hэнгэргүйгөөр энеэбэ.

Энээндэнь Нима ехэ дураа гутаhандаа, гэмшэhэндээ, hуурилhаа бодошобо. «Энээнэй үгэдэ үнэншэжэ, Норжимотой хөөрэлдэнгүй гээгдэбэб» гэжэ тэрэнэй сухалдажа байхада, үшөө амиды хэбтэhэн ялаагана бүри хүсэтэйгөөр hүүлээрээ газар шабхадаад, Фёдорой нюсэгэн нюрган дээрэ буужа, самса доогуурнь тэршэлhээр орошобо. Фёдор шашха табиин бодохотоёо сасуу халтиржа, сээл руу тарайшалай.

Уhан соогоо hэрээ ороhон загаhан бүри шангаар тэршэлээ ха, Фёдор улам мэгдүүгээр хашхаран, эрье өөдэ зүдхэбэ. Энэ зуурань ялаагана доошоо унажа, сээл руу зурагас гээ hэн.

Фёдор уhа hабируулан, Нимын урда зогсожо, сухалдангяар:

— Ши доромжолбо алтайш?! — гээд, энгэртэнь аhалдаба.

Нима тэрээнэй гарые түлхеэдхихэ зуураа:

— Бү галзуурал даа, Фёдор, — гэжэ даруугаар хэлэбэ.

Хүнэй янзые ойлгохо гэдэггүй, албар зантай Фёдор энэ үедэ эрэлхэг зоригой, өөрын бодолой, хүсэтэ мэдэрэлэй ошохоной бии байhые Нимын нюдэндэ обёорон номгорбо.

Тиин Фёдор дахин Нима тээшэ дугташахаяа намдажа, хүлеэгдээгүй түргөөр шэг шарайнь бодолгото болон хубилшоо hэн. Бодомжогүй ганса алхам, нэгэ үгэ хүнэй хуби заяанда тодхор болодог гэжэ тэрэ мүнөө ойлгоо ёhотой даа. Тэрээндэ нэгэл зохидшоодог басаган бии аад; нэгэтэшье урдаа үзөөгүй, харин hайрхахадаа, ямар тэнэг ябадал гаргаа гээшэб?

— Та хоёрой хоорондо юун болоноб даа, ойлгохын аргагүй, — гэжэ Норжимын түлөө комсомолой ударидагшаар үлэhэн Баатар гэнтэ бии болоод, тархяа hэжэрэн хэлээд, Фёдор Нима хоёрые hугадаба. — Халтад гээ hаа, наншалдадаг эртымнай саг үнгэрөөл даа! Ажалаа эхилээ.

Нэгэ бага дохолод гэhэн Нима нойтон хубсаhатай Фёдор хоёрые хоорондоо абаад, хүбүүд шогтой үгэнүүдээр шэдэлсэн, дорьбоотойгоор энеэлдэhээр, отог тээшээ ошоо hэн.

...Норжимын ябаhанhaa хойшо Нима бодолгошоронги, дууниинь үсөөн болоо hэн. Гэбэшье үдэрhөө үдэртэ ажалдаа абьяастай болоод байгаа. Үбhэ хуряалгын дүүрэхэдэ, Нима комбайнерай туhалагшаар эльгээгдээ. Зарим нэгэн сэрэгэй албанда абтаа hэн.

...Жэлнүүд мэдэгдэнгүй үнгэрөө. Нангин хэрэгтэ бэеэ бэлдэжэ, ажабайдалайнгаа замые захалhан дурасхаалта жэлнүүд. Даншье удаан болзор бэшэшье hаа, хуби заяан бидэнэй замуудые ондо ондоогоор hалаатуулаа. Үбhэ хуряалгын тэрэ халуун ажалай амилаае, хатаhан үбhэнэй хангал үнэрэй анхилаае мүнөө дахин дахин мэдэрхэдэл гэдэгбди. Тиигэжэ үнгэрhэн сагые, үетэн нүхэдөө hанаандаа сруулжа, тэрэ энхэ hайхан эдир наhамнай ошон ошоо гээшэ, гэжэ hана-

хадаа, сэдьхэлдэшни гунигтай болошоходол гэхэ. Яахаб теэд, бэеыемнай хүсөөhэн, hанал бодолыемнай бүридүүлhэн, абари зангыемнай тодорхойлhон, ажабайдалай хизааргүй замда зоригжуулhан эдир залуу наhанай хилэ дабажа ябагдана гээшэ. Теэд хэн ямар замаар ошооб гэжэ заатагүй мэдэхэ дуран хүрэдэг. Ажабайдал соо бага hууриял тиихэдэ үшөөл олоогүй байhан Нимын хуби заяан тухай зарим үедөө таажа ядадаг байhан хүм. Сэрэгэй албанай hүүлээр холын городто hуралсалайм жэлнүүд үнгэржэ, би ондоо хизаарта хүдэлхөөр эльгээгдээ hэм. Корреспондентын харгы hаяхан намайе одооошье түрэл нютагтамни асараа. Отделениие эрхилэгшэ, минии түрэл болохо хүн түрүүшүүл тухайгаа дуратайгаар хөөрэбэ.

Эрхилэгшэhээ би даб дээрэ hонирхоhон юумэеэ мэдэжэ абаhанай удаа Нимын яажа амжалта түйладаг болоhон тухай hонирхобоб.

— Оролдолгын ашаар... Үгы даа, иигэжэ хэлэхэдэ, дан хуурай байна. Өертэйнь хөөрэлдэл даа, бүри тодо hайн харюу абахаш, — гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Фёдоршье баhа үни hамгатай абанхай, жолоошоноор хүдэлнэ гэжэ эрхилэгшэhээ мэдэжэ абааб. Тиигээд заал hаа, мүнөө Ниматай плантаци дээрэнь уулзажа хөөрэлдэхэеэ Дунда гол ошохоор зорибоб.

Нуга сабшалангай зүлгэ ногоон дээгүүр сэдьхэлээ хүдэлгэн алхалжа ябанаб. Түрэл үнгэрhэн жэлнүүдые, залуушуулаймнай звеное hанаандаа оруулан, июлиин наран хурсаар шарана.

Мэнэ Ниматай золгохомни, Эрдэмтэ агроном Норжимо Баинова түрэл колхоздоо ерээд, Нимын участок дээрэ нэгэн доро уhалалгатай хамта нэмэлтэ тэжээл оруулха хүдэлмэри үнгэргэлсэжэ байна гэжэ эрхилэгшэ хэлээ ха юм. Зэдэ голые гаража, нугын саада тээ гарахадамни, аяар холоhоо нэмжыhэн кукурузын поли харагдана. Хойноhоо шэргүүбшэтэй «Беларусь» тракторaap элдүүрилгэ хэжэ ябаhан Нимые, зурууд хоорондуур амидаралта уhанай таража урдахые, дүтэхэнэ ногоон ургамалнуудай дунда зогсоhон Норжимые харахадал гэнэб. Ямар hонин уулзалга болохонь бэ? Ниматай — гансашье үеын hайн нүхэртэе бэшэ, колхозой эгээн түрүү, хүндэтэй хүнтэй — ажал хэрэгүүд тухайнь хөөрэлдэхэмни. Юунhээ эхилжэ, юун тухай бэшэхэ байhанаа би hайса мэдэжэ ябабаб. Минии урда шэнэ үеын хүнэй ургалта, ажабайдалайнь намтарай эхин элеэр харагдана. Минии урда ажалай баатар Нима Зоригтуев бүхы бэеэрээ бодоходол гэнэ.

(Түгэсхэл. Эхиниинь сентябриин 19-нэй номерто).

ТАНИИЕ ЯМАРААР ХАНГАНАБ

Эдэ гурбан басагад нэгэ коллективтэ ажаллажа, хүн зоной урма зориг бадаруулжа байдаг. Юуб гэхэдэ, эдэнэй бэлдэhэн эдеэн хоол амтатай, шанар hайнтай байдаг ха юм. Эдэнэр хэд бэ гэбэл, Домна Трифоненко, Валентина Пикула, Галина Акилина (зүүн гарhаа). Домна официантка, Валентина — тогоошон, Галина — амhарта угаагша.

БАМ-ай тоннель малтагшадые hайнаар хооллуулха гээшэ бэлэн бэшэ. Гэбэшье эдэнэр хододоо оролдожо, барилгашадай, тоннель малтагшадай зүгhөө Магтаалда хүртэдэг.

Е. БАЛЬБУРОВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарhаа) Д. Трифоненко, В. Пикула, Г. Акилина.

М. МАРТИНСОНОЙ фото.

Социалис оронуудаар

ПРАГА. Чехословакиин Ческе-Будеевице хотодо хүдэлмэреэ дүүргэhэн ойн ажалшадай уласхоорондын уулзалгын темэ «Ойн ажахын эрдэм техникын хүгжэлтые хурдадхалга» гэhэн байгаа. Уулзалгада хабаадагшад — СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай эрдэмтэд ба ойн ажахын мэргэжэлтэд — оршон тойронхи байгаалида үйлэдбэриин ажаябуулгын нүлөө тушаа асуудалнуудые хаража үзөө, ойн баялигые саашадань үдхэхэ ба харууhалха талаар дүй дүршэлөөрөө андалдаа. Ойн бэлэдхэлэй техникэ үйлэдбэрилхэ ба бүтээхэ талаар кооперировани ба тусхайлан хубаарилга саашадань хүгжөөхэ тухай анхаралтай хөөрэлдөөн болоhон байна. Жэшээлхэдэ, Чехословакида «Татра» гэжэ ашаанай автомобилиин тусхай түхэлнүүдэй бүтээлгэ хэгдэжэ эхилхэ.

БУДАПЕШТ. ВНР-эй телефоной hалбариие hайжаруулгада хэлхээ холбооной техникэ үйлэдбэрилдэг Будапештын предприятиин ажалшад ехэ хубитаяа оруулна. Телефоной автомат станцинуудые, ретрансляционно түхеэрэлгэнүүдые, мүн бэшэшье оньhон техникэ завод бүтээн гаргана. Байгша табан жэлэй hүүл болотор продукцияа 18 процентээр үшөө ехэдхэхэбди гэжэ коллектив уялга абанхай. Табиhан зорилгонуудаа бэелүүлхэ хэрэгтэнь Советскэ Союзай нүхэд заводто ехэ туhа хүргэнэ. Тэдэ АТС-эй шухаг узелнүүдые ба детальнуудые ВНР-тэ табижа үгэнэ ха юм. Байгша табан жэлэй туршада телефон хэрэглэгшэд орон дотор 200 мянгаар нэмэхэ юм. Венгриин 35 городуудта шэнэ телефоной автомат станцинуud түхеэрэгдэхэ. Энэ программа бэелүүлхын түлөө 30 миллиард форинт hомологдонхой.

СОФИ. Аалин номгон уhанай нюрүү. Корабль найдамтай дорюунаар далайн долгинуудые хаха эсхэн шуумайна. Гэнтэ шанга hалхин бууха, айхаар томо долгид хэлбэлзэжэ эхилнэ. Теэд корабль ажаггүй урагшаа дабшаhаар... Варнадахи судны гидродинамика шэнжэлдэг институдай гүнзэгы уhатай бассейндэ иигэжэ үдэр бүри «hалхи шуурган» ерьёлдог юм. Эндэ гадаада далайн эрхэ байдалда шадалаараа адли болгогдоhон нүхэсэлдэ иигэжэ ерээдүйн судануудые туршажа үзэдэг юм.

Холын аяншалгануудай hалхинда нэбтэ үлеэгдэhэн багжагар бүдүүн капитанай оронд, капитанска дугы дээрэ харуулдаг оньhон тодхогдонхой, харин «машинна отделенидэ» радиоэлектронно аппаратура түхеэрэгдэнхэй. Кораблиин македэй палуба дээрэhээ «эрье» руу электронно тоолон тодорхойлдог машинын тэмдэгүүд таhалгаряагүй ошожо байдаг. Тэдэ абтаhан мэдээсэлнүүдые шэнжэлжэ үзөөд, мэргэжэлтэдтэ конструкциин элдэб талануудые, судны уhанда тамарха арга боломжонуудые дамжуулан үгэжэ байдаг.

Варнын институт ондоошье гүрэнүүдэй судна бүтээлгын предприятинуудта туhаламжа үзүүлэн байдаг юм. Социалис оронудай нэгэ түрэлэй научна албан зургаанудтай тон дүтын холбоо барисаатай. Жэшээнь, Ленинградтахи А. Н. Крыловой нэрэмжэтэ түбэй эрдэм-шэнжэлгын судна барилгын институдтай хани харилсаа үнинэй байгуулаанхай юм.

БУХАРЕСТ. Румыниин 5,6 миллион hурагшад ба студентнүүд шэнэ hуралсалай жэл эхилбэ. Социализмын илан мандаhан жэлнүүдтэ дээдэ ба дунда эрдэмэй системэ орон соо шэнэдхэн хубилгагдаа. Хүдэлмэришэн, таряашадай хэдэн миллион хүүгэдэй урда эрдэм мэргэжэл абаха арга боломжо нээгдээ, институдуудай лицейнүүдэй, hургуулинуудай баазанууд хэлэшэгүй ехээр дээшэлээ. Мүнөө республика дотор 19 университетскэ түбүүд тоологдоно, харин хубисхалай урда тээ тэдэ оройдоол 4 байгаа.

(ТАСС).

...шаг үрэтэ ажалай,

...үр энхэ байдалай түлөө

...НИИТЫН ХҮСЫЕ ...БӨӨР ЭЛСҮҮЛХЭ

...районой партийн ... нэгдэлэй суглаан ... КПСС-эй райкомой секретарь С. Л. ... хэнгүй олзо ... мүн архидалгатай тэмсэл ... тухай» ... хэбэ. ... болон алкогол ... хэмжээнүүд ... ЦК-гай тогтоолнуудые ... ажабайдалда ... тула Захаа... соо эмхидхэлэй ... ябуулгануудые ... дотор тэмсэхэ ... оной эхиндэ ... бюро энэ ... дайшалхы ... бэелүүлхын тула ... шиидхэгдэхэ ... түсэб hэн. Тэрэнэй үн... болон ал... тэмсэхэ районой ... хэрэгүүд ту... совхоздо хү... нүүдтэй ябуу... хүдэлмэриин байдал, ... найруулха хэмжээ... «Туяана» ... олониитын ... хүдэлмэриин ... болон бусад ... харагда...

... организаци... Соведүүд ажал... байдал hайжа... сүлөөтэй са... үнгэргэхэ, ... ажалые ... асуудалнуудта ... хандуулна ... тэмдэглээ.

... мүнөө архидал... 12 нютаг бай... Тиимэhээ 1985 ... 1986 ондо ... ороhон ... 1 миллион ... доошо... архи... талаар Ука... ороhонhсо хой... арбитай холбоо... ябадалнуудай гара... нүүдые эбдэхэ ... дотор үшөөл ... Жэшээлхэдэ, ... машина... жолоошод Гүрэ... хүдэлмэ-

рилэгшэдтэ баригдаhан, тэлэрүүлгын газарта 900 хүн ороhон, 7 хүн нюусаар архи нэрэhэн байна.

Архидалгатай тэмсэхэ талаар байгуулагдаhан районой комисси (түрүүлэгшэнь С. К. Бухаева) олоной дунда ойлгууламжын хүдэлмэри hулаар ябуулна, ажалша коллективүүдые хүтэлбэрилэгшэдэй тоосоон шагнагданагүй. Архидалгагүй байдалай түлөө тэмсэхэ бүлгэмэй 58 эмхи байгуулагданхай.

Гэхэ зуура, архи ууха ябадалай гүйсэд усадхагдаагүй ушарhаа элдэб янзын зэмэтэ ябадал гаргаха, гүрэнэй зөөриие үбэршэлхэ, хамтын баялигта гар хүрэхэ ябадалнууд эндэ таhарнагүй. Михайловкын сельпогой пекарниие даагша Н. Б. Шултунова мянган түхэригэй хилээмэ худалдажа, мүнгыень дууhан өөрынгөө карманда хэжэрхёо. Дүтэлүүрэй совхозой мал адуулагша Л. Ц. Дымпилов ажахынгаа 12 толгой үхэр хулуужа худалдаад байтараа баригдаад, сэнгыень түлэхэ болобо.

Дээрэ дурсагдаhан асуудалнуудаар олон хүн үгэ хэлээ. Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай директор М. И. Семенов, Хамниин совхозой ахалагша хонишон Е. Р. Норбоева, Санагын совхозой ВЛКСМ-эй комитедэй секретарь В. Д. Намсараева, арадай депутадуудай Үлэгшэнэй сомоной Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Б-Ц. С. Очиров, Закаменск хотын 1-дэхи дунда hургуулиин партийна эхин организациин секретарь Г. И. Филиппова гэгшэд үгэ хэлэhэн байна. Тэдэнэр архидалгагүй байдалай түлөө, мүн баhа ажал хэнгүй олзо олохо ябадалтай нютаг нугадань, түрэл ажахы, коллективүүдтэнь ямар хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэжэ, ямар зэргын амжалтанууд туйлагдажа байhан тушаа тогтохо зуураа, тус хүдэлмэриин дутуу дундануд дээрэ тогтожо, тэдэниие хайшан гэжэ түргэн усадхаха тухай hанамжа, дурадхалнуудаа хэлэhэн байха юм.

Суглаанда Буряадай АССР-эй Прокурор Б. Ц. Цыденжапов хабаадаа.

Ш. БАКШЕЕВ.

ТАСС ХИЛЫН СААНАhАА

ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ ҮДЭР ТЭМДЭГЛЭГДЭБЭ

НЬЮ-ЙОРК. ООН-ой штаб-квартира дээгүүр огторгой өөдэ үхибүүдэй олон үнгэтэй шарнууд табигдаба. «Үхибүүдтэ амгалан тайбан байдал хэрэгтэй» гэhэн уряа доро сентябриин гурбадахи вторнигто ООН-ой Генеральна Ассамблейн ээлжээтэ сессиин нээгдэдэг үдэр уласхоорондын хамтаралай эб найрамдалай үдэр заншалта ёhоороо тэмдэглэгдээ.

«Бидэ таанадта зол жаргал хүсэнэбди» гэhэн мэдээжэ совет дуунhаа абтаhан үгэнүүдые американ табан зуугаад hурагшад дэмжэбэ. Советскэ Союз соогуур гастрольдо ябаhанай hүүлээр США-да гастрольдо ерэhэн «Эб найрамдалай үри» гэhэн совет-американ хүгжэмтэ зүжэгтэ хабаадагшадай ашаар hүүлэй үдэрнүүдтэ энэ дуун Америкэдэ мэдээжэ болоо юм. Үхибүүд болон ехэшүүл эдир артистнуудай зүжэгые халуунаар хүлеэн абаа. Зүжэгэй гол бодол — хүнүүдэй хоорондохи, совет болон американ арадуудай хоорондохи хани барисаан тэдэнэртэ дүтэ, ойлгосотой бшуу.

НИКАРАГУАГАЙ КОНСТИТУЦИИН ПРОЕКТЫЕ ЗҮБШЭНЭ

МАНАГУА. Шэнэ конституцин — ороной түүхэдэхи анхан түрүүшын үнэхөөрөө демократическа гол хуулиин проектые Никарагуагай национальна ассамблей хаража дүүргэхэ дүтэлөө. Республикын хуули гаргадаг дээдын органдо түлөөлэгдэhэн политическэ бүхы партинуудhаа депутадууд парламентын хүдэлмэридэ хабаадана. Никарагуагай имперализмда харша гадаадын политикые тодорхойлон харуулха, Сандинис арадай революциин гол туйлалтануудые батадхаха уялгатай конституциин гол болзолнуудые тэдэнэр зүбшэн хэлсэжэ, баталха болоно.

Национальна сүлөөрэлгын сандинис фронтын болон национальна ассамблейдэ түлөөлэгдэhэн хэдэн партинуудай зохёоhон документые бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэлгын үедэ олонхи никарагуанецууд hайшааhан байна.

УЛАСХООРОНДЫН НОМОЙ ВЫСТАВКЭ

ПЕКИН. Эндэ боложо дүүрэhэн номой уласхоорондын нэгэдэхи яармаг Хитадай соёлой ажабайдалда ехэ үйлэ хэрэг болобо. Хитадай ниислэлэй выставкын ехэ комплексдо болоhон дэлхэйн полиграфиин туйлалтанудай энэ харалгын хүдэлмэридэ 35 ороной, мүн тэрэшэлэн уласхоорондын зарим эмхинүүдэй ном хэблэдэг мянга гаран фирмэ ба компани хабаадаа. Болгари, Венгри, ГДР, Монгол, Польшо, Советскэ Союз, Чехословаки hонирхол үүсхэмээр экспозици дэлгээгээ.

Эндэ табигдаhан Хитадай 170 хэблэлэй продукциинь ном хэблэхэ хэрэгэй хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэжэ байhан тухай гэршэлнэ. Гансал нёдондо жэлдэ орон дотор 46 мянган номууд дүн хамта 6,6 миллиард хэhэгээр гаргагдаhан байгаа. Энэнь урдахи жэлнүүдэйхиhээ hуурагүй ехэ. Гэбэшье миллиардhаа дээшэ хүн зонтой орондо гол түлэб эрдэм-техникын болон hуралсалай талаар номууд дуталдана, энэнь национальна экономикын элдэб hалбаринуудта кадрнуудые бэлдэлгые бэрхэшээлтэй болгоно гээд нютагай хэблэл тэмдэглэнэ. Тиимэhээ нимэрхүү выставкые эмхидхэлгэ онсо удха шанартай юм. Номой уласхоорондын нэгэдэхи яармагай амжалтые хараад абажа, Хитадай правительство үе-үе болоод нимэрхүү экспозици эмхидхэхэ тухай шиидхэбэри баталан абаа.

Гадаадын худалдаа наймаанай бүхэсоюзна «Уласхоорондын ном» нэгэдэлэй бэлдэhэн совет экспозици яармагта ехэ hуури эзэлээ. Ниитэ-политическэ, научно-техническэ, hуралсалай болон уран hайханай номууд, Хитадай классикын оршуулганууд, искусствын талаар номууд, үхибүүдэй уран гоёор шэмэглэгдэhэн номууд, мүн элдэб янзын журналнууд эндэ табигдаа.

Хэдэн зуугаад хүнүүд үдэр бүри эндэ ерэжэ, ниитын ажабайдалай элдэб талануудаар, Советскэ Союзай туйлаhан туйлалтануудаар, совет уран зохёолшодой бүтээлнүүдээр hонирходог байба.

КНР-эй уншагшад совет номтой уулзалгада hайн бэлэдхэлтэй байгаа гээд хэлэжэ болохо. Хитад хэлэн дээрэ оршуулагдажа, эндэ хэблэгдэдэг ородой болон совет литературын зохёолнуудай тоо жэлhээ жэлдэ олошорно. Имагтал hүүлэй хэдэн жэлнүүдтэ Хитадай номой магазинуудай тагууд дээрэ ородой болон совет авторнуудай 130 гаран номууд бии болоо. Уран зохёолой журналнууд болон бусад газетэ, журналнуудта хэдэн арбаад зохёолнууд толилогдонхой. Л. Н. Толстойн, А. С. Пушкинай, Н. В. Гоголиин, Н. А. Некрасовай шэлэгдэмэл зохёолнуудай олон ботитой суглуулбаринууд КНР-тэ хэблэгдэнхэй. А. М. Горькиин зохёолнуудай 20 боти суглуулбари hаяхан барлагдажа дүүргэгдээ. Ч. Айтматовай, Ю. Бондаревой, Д. Гранинай, А. Чаковскиин бусад олон авторнуудай зохёол бүтээлнүүдтэй Хитадта hайн танил юм.

АМЕРИКАН-ЯПОН ЕХЭ МАНЕВРНУУД

ТОКИО. США-гай болон Японой далайн-сэрэгэй хүсэнүүдэй хамтын маневрнууд Япон далайда Хонсю ба Хоккайдо аралнуудай эрьенүүд шадар сентябриин 21-дэ эхилээд, арбан үдэрэй туршада үргэлжэлхэ байна. Дайн журоодэлгын эдэ занятинуудта Японой зуу гаран корабль, 130 самолет, 20 мянга гаран сэрэгэй алба хаагшад хабаадаха. Американ талаhаа «Рейнджер» авианосец түрүүтэй добтолхы бүлэг маневрнуудта хабаадаха.

Сэрэгэй бусад операцинуудhаа гадна Хоккайдо арал дээрэ, мүн Хонсю аралай хойто хубида десант буулгагдахаар хараалагдана.

Болохоёо байгаа маневрнууд «аюулгүй байдалай договорой» ёhоор союзнигуудай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй харилсаата ябуулгануудые шалгалгада шэнэ шата болохо юм гээд «Иомиури» газетэ тэмдэглэнэ. Сэрэгэй энэ ехэ хэмжээнэй репетици олониитын зүгhөө шанга шүүмжэлэлдэ орохо байха гээд газетэ тэмдэглэнэ. Юуб гэбэл, «хамтын хамгаалгын» түсэбүүд США-гай үүдхэhэн зэбсэгтэ зүришэлдөөндэ ороноо татажа оруулха аюулые ехэ болгоно бшуу. Маневрнуудые үнгэргэхын талада Советскэ Союзай газар дайдада эгээл дүтэ Японой районуудые шэлэhэн ушар энэ занятиин хардалга гүрдэлгын шэнжэтэй байhые гэршэлнэ.

ҮНДЭҺЭГҮЙ НАЙДАЛ БАЙХАГҮЙ

БАГЫМНИ нүхэр — Яруунын районой Нархатын совхозой хүдэлмэришэн, Эхэ-герой Жамсуева Цырен-Дулма Бадмаевна наяхан намтай уулзахадаа, иигэжэ хэлээ hэн:

— Һанаагши: дайнай урда жэлдэ танайда байхадаа, лепешко баряад, тэрэнээ хатуу болгонорхёод, нохойдо хаяжа үгөө hэмнэйбди. Мандашахуулжа үгэшөөгүй нохой түүхэй талхымнай эдеэгүй hэн. Тиихэдэ голой эрьесын бургааhа руу абаашажа хаяа бэлэйбди. Тэрэ дайн соо юумэнэй хомор болошоходо, гэдэhээ үлдэхэдөө, одоо даа, бургааhа руу хаяhан талхаа олон удаа hанаандаа оруулагша hэм. Өром-жэрэмгүй, эхэ эсэгынгээ хара хулhөөрөө олоhон талха таряае тиигэжэ хосорhоноймнай түлөө ажабайдал манние хэhээгээ hэн ха...

Нэгэ бага анирсгүй hууд гээд:

— Мүнөө эдэшни, — гэжэ ойромнай наадажа hууhан хоёр үхибүүдые тархаараа заагаад: — садхалан сагта түрэhэн хадаа юумэ сэгнэхэ гэжэ мэдэхэгүйд. Гэдэhэ ханажа үзөө hаа, одоол мэдэхэ hааб даа, — гэхэрхёод, тэрээндээ сошон, иигэжэ нэмээ hэн: — Гэдэhыеньшье үлдээхөөд яахам гээшэб. Одоол дайн лэ бү болоhой!..

Манай хүүгэдэй гэдэhэ үлдэхэ мүрөө дааража сагые ерүүлхэ дуратай зон эхэ эсэгэ болоhон хүнүүдэй дунда олон байхагүй даа. Ерын мүү ёро сэдьхэлээн лэ хүн бэшэ hаа, үри хүүгэдтэй хүн мүүе хүсэдэ гээшэб.

Гэбэшье үхибүүдэйнгээ сэдьхэл бодолой аюун сэгэер, юумые зүбөөр сэгнэхэ сэнэтэй байхын түлөө бидэ үсэдөөр тэмсэхэ ёhотойбди. Үнэхөөрөөшье, садхалан үе сагта түрэhэн үхибүүдэй, мүнөө үеын залуушуулай абари зан манай балшар, эдир наhанайхид ороходо онбоо гэhэн тобшолол гаргэ мүнөө hэн хэлэдэлэн бэшэ.

Ажалша зоной хара хүлhэнэй ашаар үргүүлагдаг тарьа талхые зарим нэгэ залуушуулай сэгнэдэггүй ябадал саашаа hүжэрэн ошохо-доо, аха заха хүнүүдэй габьяа солые тоохогүй муу муухай занда хүргэдэг гэжэ мэдээжэ. Тэрээнhээ уламжалан, хүнние имагтал газаа талаарнь, тодорхойлбол, үмдэhэн хубсаhаарнь сэгнэхэ ябадал hүүлэй үедэ дэлгэрэнхэй. Хэрбээ үнэтэй сэнтэйгээр хубсаланхай hаа, харин оронуудhаа асарагдаhан арhан дэгэлтэй, моодын «hүүлэй хашхарааанай» үмдэ гуталтайл hаа, миндарга алмаз яларуулhан hинхэтэйл hаа, хүнэй тоодо оромоор хүн гээшэш, үгыл hаа — шархидхаш!

Манай хүршын басаган Тана нэгэтэ иигэжэ хөөрэбэ гээшэ:

— Би hая нэгэ компанида байгаад. Ямар нэгэн бурхание харан шэнгеэр гэрэй эзэнэй хүбүүе хаража hуугаабди.

— Ямар хадань тиигэбэт? Тиимэ сэбэр гоё хүбүүн байгаа гү?

— Яhала сэбэр хүбүүн. Зүгөөр...

— Юун «зүгөөр» гэжэ?

— Гоёор хубсалаанхай! Ямар гоёор хубсалаанхай гэжэ hананат? Харгашахаар!

— Ямар хубсаhа үмдэнхэй байгааб?

— Нэгэдэхэер, шэб шэнэ американ джинстэй. Хоёрдохёор, кроссовкоинь! М-м-м! Хүн түрэлые болоhоор тиимэ гоё кроссовко хаража үзэөгүйб. hүүлшын моодоор оёулhан, яагаабдаа, «нарьhан эрбээхэй» гэжэ самсатай. Тиигээд hүүлдэнь манние удэшөөр гарахаада, шэб шэнэхэн арhан дэгэл үмдөө...

— Зай, тээд хэр зэргэ ухаатай хүбүүн гэжэ ажиглабаш? Ехэ юумэ уншадаг, олон юумэ мэдэдэг хүбүүн гү?

— Хэн мэдэбэ? Балай хөөрэлдөөгүйшье бэшэ аалди? Уншаhан ном, үндэр матери тухай манай компания хөөрэлдэгшэгүйлди. Хүгжэм шагнаад лэ, хатаралдаад лэ, олдоо hаань, архи шэмээд лэ тарададгди.

— Ямар хүгжэм шагнадаг зомта? — гэжэ hонирхобоб.

— Ямар хэхэ юм даа? Эстрада. Блюзүүд. Ритмическэ хүгжэм...

— Верди, Пуччини, Глинкые шагнаа юм гү гэжэ hанаалби, — гэжэ хадхан hагад хэлэхээдэм, шүдэё үдэгнэбдэл, тэрэмни уршагад гээд:

— Болиит даа. Классическэ хүгжэм шагнажа, тархяа хэн үдэхөөбэ гээшэб? — гэжэ басаган угаа дээрэлхүүгээр харюусаад, үе сагайнгаа гүйдэлhөө ямар хүүгэдэ шэнэхэн хүнтэй хөөрэлдэжэ байгаа даа гэhэншүү, түргэн бодожо, кухни руугаа хол доогод гүйж орошоо бэлэй.

Энээхэн басаганай абари зангай шэнжээр бүхы залуушуулые сэгнэхэ hэдэлгэ гарганагүйб.

Манай залуушуул юрэнхы дээрээ ажалша бэрхэнүүд. Ажалай габьяа харуулжа, эсэгын нэрые эдир залууhаа дээрэ үргэжэ ябадаг хүнүүд тэдэнэй дунда нилээн олон. Наада захань, студентнэрэй барилгын отрядуудай гэшүүдыешье абажа үзэел даа. Энэ жэлэй барилгын отрядта оролсожо, хото, хүдөө нютагуудта ажаллаhан хүн бүхэн олоhон салингайнгаа 20 процентые Эб найрамдалай, Чернобыльдо тубилажаhан сангда... Тиихэдэ арбан нэгэдэхи табан жэлдэ барилгын отрядуудта хабаадажа, ажалай үндэр үрэ дүн түйлаhан Владимир Тыхеев, Геннадий Лысов (хоюулан ВСТИ-hээ) «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор, найман хүн «Ажалай габьяагай түлөө», «Ажалдаа шалгарhанай түлөө» медальнуудаар hайхан шагнагдаба. hүрвжа ябаха үедөө сэдьхэл зүрхэндөө дулаа бадарэжа үрдиhэн эдэнэр, эдэнэй үетэн нүхэд бүхы hанаандаа үүсхэлтэ ажалтай ханилжа, үзэл бодолоо аюун сэбэрхэн ябуулха гэжэ би найданаб.

Найдал... Мүнөөнэй залуушуул тухай hанамжые асуухын корреспондентдэ харюусахадаа, мэдээжэ совет драматург Виктор Сергеевич Розов иигэжэ хэлэhэн байна:

— Голхормоор бэшэ. Бидэдэ сүхэршээгүйгөөр найдалаг хүн: сэдьхэл бодолоороо хүнэй хубилан hайжарха байгаанда ходоо найдадагби, этигэдэгби.

Гэхэ зуура үндэhэгүй найдал байдаггүй. Бидэ имагтал найдалгаараа хизаарлаха бэшэ, харин манай залуушуулай улам найдамтай болоhо ургахын түлөө тэмсэхэ, найдалгынгаа үндэhые бэхижүүлхэ уялгатайбди. Энэ уялга имагтал багшанарта, комсомолдо, уран зохёолшодто, . искусствын ажал ябуулагшадта хабаатай бэшэ, харин... түрэлхидтэ сэхэ хабаатай. Үри бэенэрээ зүбөөр хүмүүжүүлхын түлөө түрэлхидэй харюусалгатай байhан тушаа хэлэгдэнэ.

Урдань хүн зон уг гарбалаараа омогорходог, угайнгаа нэрые гутааха гээшэ бузар ябадал гэжэ үри хүүгэдээ hургадаг байгаа. Харин мүнөө угайнгаа нэрые hанахын хажуугаар **совет хүнэй нэрэ соло гээшые дээрэ үргэжэ** ябахаар үхибүүдээ хүмүүжүүлхэ гээшэ бултанаймнай нангин хэрэг.

Ц. ЦЫРЕНОВА.

Чимит-Рэгзэн НАМЖИЛОВ

БОРООГОЙ ДУҺАЛНУУД ЯАҺАН ХҮНДЭБ?

(«Эхын зүрхэн» гэhэн поэмэhээ)

Үнинhөө хойшо бурхажэ эхилhэн огторгой
Үүлэеэ суглуулhаар багтааха арганh hалаал даа.
Үсөөхэн дуhалаар үлэ мэдэг орохоё болинхой,
Үhөөрэн, бүтүүрэн, үргэлжэ нэлэнхэ сайраал даа.
Һалхигүй аалин hажаhэ улаhан, хүhан...
Һалхигүй аалин hабиран дуhалба уhан...
Һалхигүй аалин hугшаран, уйлан байгаа аалам
Һанаата болон, уйдхарта даруулhан байгаали?
Буудаhан абнатай дуун, hаргама сахилгаан
Бусажа ябаhан замдань хаанашье үзэгдэбэгүй...
Буудал дээрэhээ, тэргэ морёор соёрүүлhаар,
Бушуулжа гэртээ дутэлhэнөө эхэ мэдэбэгүй.
Аяшаран зүдэржэ, аяар холоhоо ерэхэдэ,
Алтан богоhоо алхажа орохоhые бэрхэтэй...
Арнйды хадаал арайхан haлирhан эхэдэ
Асаржа ябаhан шархань хэсүү үбшэнтэй.
Тэрээн тухайнь hуроотэй мэдээсэл хүрэhэн аад,
Тэдэйн hэн хүбүүдынь hүужа байжа ядшоо hэн.
Тэргын абнагааг юрьесэ гүйлдэжэ гараhан аад,
Тэбэрин, таалан, эхынгээ хүзүүндэ аhашоо hэн.
Тойроод жэхымээр, бүтүү, шиитэй, харанхы...
Томохон дэнтэй гэртээшье ороходонь, харанхы...
Толгойгоо тулаhан эхын сээжэ соо харанхы...
Томоотой долоогир хүүгэдэйнь зосоошье харанхы...
Эрьегүй ехэ уйдхар гашуудалай далайе
Эгээ яаха удхажа, халмажа дундаруулхаб.
Эжынгээ, дүүнэрэйнгээ урду дуруухан шарайе
Энэрхы сэдьхэлээ Володя ятараа хадууна хаб?
Хэлэшэгүй хүндэ байдалда орохоноо тухайлаад,
Хэнинь мүнөө юуншье гэжэ hурахаб даа?
Хэзэр худөодэ сүлүүлhэн эгэшэ тухайтаа
Хөөшье дуулаа hаань, хожом болохогүй, бараг даа.
Сашань нэ хайратай... Гүлмэр залуу hанаандаа
Сааэын сахада гэдэргээ харангүй зогсоол даа...
Саhанай ороходо, амаралтаар гэртээ ерэхэгүй,
Сэсэгэй hалбархада, сэнгэжэ дүүнэртэеэ гүйхэгүй...
Багашуул гурбанинь таhалгадаа орожо унтаба.
Барагар хара зүүдэеэ манахадан угтаба.
Баранhаань аха Володинь тэндээ үлэбэ.
Баарhанайнгаа баруун гар тээнь hуужа дүнгэбэ...
Ошохо, ерэхэ замдаа үзэhэн, хараhанаа,
Олон газараар — түрмэ, сүүдээр — ябаhанаа
Ойлгуулжа эхэнь хөөрэжэ эхилээд байтараа,
Одоошье нэгэ тээ хүрэн гэхэдээ бархираа...
Уйдхарта хуби заяаень hанахадаа бархираа...
Удаанай бэеэ барижа ябаhанаа бархираа...
Удаадахи хүбүүнэйнгээ сээжыень дэрлээд бархираа...
Угаажа сонхыень сүршэhэн бороошье адхараа...
Унтаhан мододой мүшэрые сошоон адхараа...
Урданай сугларhан үүлэдые задалан адхараа...
Уняарта талынгаа эльгые сүршэн адхараа...
Дуугай ааляар hабиран, шааян орог лэ даа,
Дуhал бүхэнинь даасатай, эршэтэй, хүндэ даа...
Дуулим тэнюун мүрэнинеш халяажа болодог,
Дуулга хабсагайн хаяаешье нураан хобхолдог...
Халта зосоогоо сэлмэhэн эжынь эрьебэ.
Хайратай нюдөөр хүбүүгээ гуйнгяар хэлэбэ:
— Халагни халаг, ямар ехэ уйдхар бэ даа,
Харгыгаа hайса хаража, ойлгожо ябыш даа!..

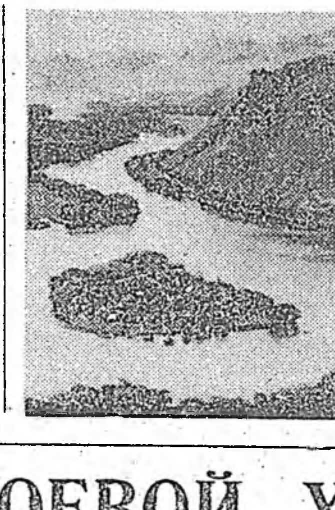
Газаа бороо намдаха, hэб гэхэ юумэгүй,
Гасалан зоболонто нюдэнэй уhан эбэрнэгүй...
Галта шарайгаа хүбүүнинь гэрэлтүүлэн хурсадхаба,
Гарайнгаа адхые гамгүйгөөр бажуун харюусаба:
— Эжы, бидэнэр ондоо харгыгаар ошохобди,
Ингэжэ ганса нэгээрээ тэмсэжэ болохогүй!

Эбтэй олоной хүсөөр нэгэдэн орохобди,
Эзэрхэг хаашуул эрьежэ хэзээшье бусахагүй!..
Хүбүүнэй үгые хүлеэжэ байhан юумэдэл,
Хүнхинэн нэжэгэнэhэн тэнгэрнин дуун сууряатаба.
Хүдөө тала, хүнды жалгануудые гэрдэн,
Хүсэтэ сахилгаан хоёр-гурба удаа зуралзаба.

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ:

- Залуу зоной анхаралда
- Поэмэhээ хэhэгүүд. Шүлэгүүд
- Түрэл нютагаймнай түүхэhээ
- Һонирхомоор хөөрөөн
- Арадай аман үгын абдарhаа
- Фотоэтюд

ОНЬҺОН ҮГЭНҮҮД

Эрьеын шулуун хатуушье
hаа,
Хэмхэржэ болодог,
Эсэгын нэрэ hайханшье
hаа,
Хухаржа болодог.
Нэрэеэ хухаранхаар,
Яhала хухара.
Залхуутай ханилhан хүн
Залхууда hураха,
Ажалтай ханилhан хүн
Алдар олохо.
Хухарhан яhые аргалжа
болохо,
Хухарhан нэрые сэхэлхэнь
бэрхэ.

Зутарhан хубсаhые
Зайлаад сэбэрлэхэш,
Зутарhан нэрые
Заhахань хүндэ.
Эдир наhанhаа
Эрдэм шудала,
Залуу наhанhаа
Һайнда hура.
Эсэгын нэрые нэрлүүлхэ
Хүбүүн — эрдэни,
Эхын үгые залгаха
Басаган — зэндэмэни.

Эдеэнэй дээжэ —
Аяга сай,
Эрдэмэй дээжэ —
«А» үзэг.
Хүнэhэнэй дээжэ —
Хүбриг хилээмэн,
Хүнэй дээжэ —
Үлгытэй үхибүүн.
Эрхим эрэ —
Гэр тээшээ,
Адаг эрэ —
Архи тээшэ.

Р. ДАШИЕВАГАЙ
суглуулбариhаа.

ОЛЗОТОЕВОЙ ХӨӨР...

(монолог-конферанс)

Һугадаа томо гэгшын папка хабшуулаанхай хүн сцена дээрэ бии боложо, уухилан-аахилан нишэ тиишээ хэшхэлнэ, хараашална. Тиигээд зал соо hуугшадта хандаба.

— Сайнууд, булта! Битнай томо бэшэ нэгэ барилгын худалдаа наймаанай хэрэг эрхилдэг «снабженец» хүмби. Миниитнай нэрэ обог Олзотоев Олзото Олзотоевич юм. Хм-м. Ехэл хашартай болоод байна даа, энэ ажални.

— Нүхэр Олзотоев! Энээниие оло! Тэрээниие оло! — гэжэ байгаад сухалтай даргамни намайгаа зобооно. Теэд яахабши даа, тэрэ дороо тооhо бушхуулан, нишэ тиишээ гүйхэш, харайхаш. Элдэб зондо hаймhархаш, нэидэдэг онгосо-табагуудые хараа hэмби гэжэ байгаад, складые даадаг тарган бүдүүн hамгадта нюдөө бэлтылгэжэ байгаад, худал үнөөр хөөрэхэш. Тиимhээр байтараа, бага багаханаар түмэр түдэгээ, эд бараагаа суглуулхалши даа.

Һаянай битнай hара шахуу соо штукатур хэхэ хадааhа оложо ядаад, одоол ондоо ажал бэдэржэ, нэгэ муу столой саана абяагүйхэн, намдуухан hууха байна гэжэ ябатараа, «Футбол» гэhэн афишануудые харажархибаб. Футбол гээшэнь намда наhан үйлэдөө хэрэггүй, харин тэрэ афишануудынь минии үхэтэрөө бэдэржэ байhан штукатуркын хадааhануудаар хадаатай байгаа бшуу! Хорёод хадааhа hугалха гэхэдэ, аягүй гээшэнь! Хүн зон афишануудые уншаад лэ, hүрэг мал мэтэ стадион тээшэ ошожол байха юм.

— Нүхэр Олзотоев! Стадионой ноёндо ошожо, бэдэрээшэ хадааhала эрнии! — гэжэ, гэнтэ өөртөө хэлэжэрхибэб! Халуун наранда бухиндаад байhанаа, hүрэгөө намнажа гүйиэhэн буруу шэнги, бэшэнээ намнан, стадион тээшэ гүйшэбэб. Бурхан зайлуул! Хүн зоной олон гээшэнь! Тэрэ стадионой ноёниие бэдэржэ ябатараа... Пээ! Гэнтэ харан гэhэймни Мархай Бодонович гэжэ худалдаа наймаанай яhала томо дарга, Цыдып Цыренович гэжэ баhал нилээдгүй томо даргатай зэргэлээд, хоюулан ушаргүй гараа арбагашуулан, хашхаралдан байжа, тэрэ футбол гээшыень хаража байба. Битнай баhал юуншье хадаа «снабженец» хүн эдэ хоёр томошуулай хойнохонь hуушабаб. Хоёр бүдүүн хүзүүтэнэй футбол гээшэдэ угаа дуратайень гайхажа hуутарни, гэнтэ...

— Цыдып Цыренович, минии склад соо зурган бетономешалка бии гэлсэнэ, тэрэ зүб гү? — гэжэ Мархай Бодонович асууба.

«Судью на мыло!» — гэжэ сүлөөгүй хашхаржа hууhан нүгөөдэхинь полиhоо нюдэеэ hалгаангүй:

— Зүб, Мархай Бодонович, — гэжэ харюусаба.

Түр зуура абяагүй болоод, эдэ хоёрни футболоо харажал байна.

— Судью на мыло! — гээд Мархай Бодонович хонгёо нарниханаар хуугайлшаба.

— На мыло! На мыло! — гээд огсом бүдүүнээр Цыдып Цыренович hүхирбэ. Битнай бурищье гайхашанхай, эдэл хоёройнгоо хойноhоо шэлэ хүзүүгээ hунаажархёод лэ, олоной шуулан сооhоо эдэнэйнгээл абяае илгаруулнаб.

— Минии нагса ГАЗ-24-ые абажа ядаад байна, Мархай Бодонович, — гэжэ, тон юрынхеэр хэлэжэрхёод. — Судью на мыло! — гэсэгээн, Цыдып Цыренович бузар муухайгаар бүрхирнэ.

Цемент, хадааhа эрнжэ ороходомни, нимэл дуутай болоод: «Олзотоев, гара гэнэб кабинедhээм! — гэжэ үлдэдэгыень hанажа, заригад гэбэб.

— Гоол! — гэжэ айхабтар баяртайгаар шашхаад, Мархай Бодонович центнер тухай бэеэ оболзуулан бодошобо.

— Ура! — гээд, центнер хахад Цыдып Цыренович ба-

ТҮРЭЛ НЮТАГАЙМНАЙ ТҮҮХЭҺЭЭ

ГАЛЗУУДУУД ТУХАЙ ТОБШО ТЭДЫГЭЭР

Хориин 11 эсэгэ соо түрүү болодог галзууд эсэгынхид хаа хаанагүй тарашаhан зон. Хориин степной дүүмын байха үедэ (1822—1902) засаг захиргаанай талаар Галзуудай инородческо управа 10 родовой управленинүүдтэ хубаагдадаг байhан юм. Нэрлэбэл: Хасууртайн, Хахирай, Худанай, Табанарhанай, Хэжэнгын, Анаагай, Зэргэлээгэй, Субын (Яруунада), Хеерхын, Могсохоной гэхэ мэтэ. Жэшээнь, Анаагай родовой управлениин мэдэлдэ Энхэ-Тала, Аалан, Байсын-Үбэртэ hуудаг буряадууд ородог байгаа. Субын родовой управленидэ Суба, Тулдуун, Хорго гэхэ мэтын газарнуудаар нютагжаhан галзууд отогой буряадууд хамтаржа, татабари болон бусад албан хэрэгүүдээ бүтээдэг бэлэй. Тэрэшэлэн Табанарhанай родовой управленидэ Худан-Бэлшэрэй,Ородой, Мүнгэд гэхэ зэргын газарнуудта hуурижаhан зон багтанородог байгаа ха.

Хойто Хориhоо Ага, Онон голнууд руу таhаржа ошоhон галзууд угсаатан Могойто, Догой, Түүргэ, Сүүгэл, Хүйтэн гэхэ зэргын гол, горхонуудаар нютагжаhан байна. Тиишэ хамта дээрээ 588 эрэ дүүшэ хамжаhан юм гэжэ 1850 оной бүридхэлэй мэдээн соо хэлэгдэнэ.

Сэлэнгын степной дүүмэ дотор үсөөн тоогой галзуудай тусхай инородческо управа боложо, өөрын Ивалгын экономическа магазинтай оршодог байгаа. Гадна Баргажанай степной дүүмэ соо галзууд эсэгынгынхид бии байhан, тэдэнэр мүнөөнэй Хурамхаанай районой хойто заха Уланхаан нютагта hуудаг юм гэжэ тэндэхи нэгэ, нүхэр хэлэжэ үгөө. Яхадай АССР-эй Олекминско райондо мүнөөшье Хориин наслег (буряадаар сомон) бии. Энээнтэй дашарамдуулан, тэндэхи минии танил нүхэр. түүхэ заадаг багша ябаhан Г. Д. Ефимов ехэ hонин зүйл харюу болгон бэшээ: «Яхад хэлэн дотор монгол угсаатанhаа абтаhан 2500 шахуу үгэ бии. Монгол хэлэтэй бүлэг зон гэхэ гү, али тиимэ отог зон ерэжэ, яхад зонтой холисолдошоhон байжа болоо. XVII зуун жэлэй үедэ Яхадай хизаарта Хориин волость байhан юм. Тэдэнэр (хориинхид) Амга, Татта, Алдан голнуудаар болон Якутск хүрэтэр эндэ тэндэ тарашаhан, тиигэжэ нютагжаhан байха. 1897 оной бүридхэлэй ёhоор, энэ хизаарта 1133 эрэ, 1125 эмэ дүүшэ, хамта 2258 хүн хориинхид байhан, энэ хадаа тиихэдэ яхад зоной 1 процент болодог hэн. Хориинхидай дунда түмэд-монгол зон ябалсадаг байгаа».

Музейдэ эрдэмэй шэнжэлгэ хэhэн Иван Георгиевич Берёзкин пенсионер М. Н. Гылыковэй нэрэ дээрэ Яхадhаа иигэжэ бэшэнэ: «Хоро» — иимэ нэрэтэй нютагууд (тосхонууд) Олёкминско ба Дээдэ-Вилюйска районуудта бии юм. Хори-буряадууд олон үхэр малтай, адуутай ябаhан гэнэ. Тэдэнэр 300—400-гаад жэлэй саана ерэhэн түүхэтэй, мүнөө булта яхад зонтой бүримүhэн холисолдошонхой».

Яхадта ажаhуудаг хориинхидай галзууд эсэгын зон байhан тухай баримтанууд мүн лэ бии.

Галзууд тухай бэшэхэ гэбэл, барагдашагүй ехэ. Бидэ эндэ мүнөөнэй Анаагай (Анинский) совхозой нэрэ тухай өөрынгөө hанамжа хэлээд туршая.

Жэшээнь, Бэшүүрэй райондо Бодонгуудай совхоз гэhэн зохид нэрэтэй ажахы бии. Ушарынь хадаа, эндэхи зоной олонхинь Хориин 11 эсэгын — бодонгууд отогой түлөөлэгшэд болоно ха юм.

Энээндэл адляар мүнөөнэй Анаагай совхозой олонхинь гэхэдэ, Байсын-Үбэр ба Зэргэлээ нютагуудаар hуудаг зон болоно. Тиимэhээ Галзуудай (ородоор «Галзутский») совхоз гэжэ нэрлэбэл, Буряадай түүхын талаар ехэ таарамжатай нэрэ байна. Түбхын түрүүндэ. нэгэ баримтада хандая. 1861 оной мэдээгээр, Байсын-Үбэртэ галзуудууд: эрэ дүүшэ—119, эмэ дүүшэ—112. Тэрэшэлэн Зэргэлээдэ мэдэлтэй байhан Балхустын (Балгааhатын) булагта галзууд эрэ дүүшэ—27, эмэ дүүшэ—26 байhан гээшэ. Гадна, 1887 оной мэдээгээр Хориин дүүмэ шадар (мүнөөнэй Хори тосхон) зэргэтэй. 1702 ондо хори бу-18 айл, эдэнэр хэрээhэ зүүhэн зон, уг гарбалай талаар галзууд байха.

Галзууд эсэгынхид Буряадай түүхэдэ бараг hуури эзэлхэ зэргэтэй. 1702 ондо хори буряадай түлөөлэгшэд (52 хүн) галзууд гулбаа Батан (Бадан) Тураахин түрүүтэй Москва хото мордоhон, тэндэ баатар сагаан хаан Петр I бараалхаhан, тэрэ уулзалган дээрэ малай бэлшээри болон сабшалангай газар эдлэхэ саарhан грамота абажа, тэрэ сагай байдалаар ехэхэн хэрэг бүтээhэн намтартай.

Манай СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Николай Иванович Рыжков Улаан-Үдымнай хүндэтэ айлшадай бэшэдэг дэбтэр соо: «Национальна заншалта ёho гуримаа алдахагүйн түлөө горитойхон хүдэлмэри хэдэг байнат. Хожомой хэрэг эршэмтэйгээр бүтээхын тула арад зон өөрынгөө түүхэ мэдэхэ зэргэтэй» гэжэ 1984 оной август hарын эхин үдэрнүүдтэ бэшээ hааб даа. Тус заабари халаа удха шанарай талаар хүсэн түгэлдэр, сэсэн мэргэн байhан тула гарай абалга болгожо, галзууд эсэгынхид тухай тобшо тэды тогтобобди.

М. ДУГАРОВ,
пенсионер.

ЗҮБ ТААГАА

(«А» үзэг — эрдэмэй дээжэ» гэhэн кроссвордын харюу).

ХАЖУУ ТЭЭШЭЭ: 2. Ара. 5. Агнуури. 8. Арга. 9. Атан. 10. Ааша. 13. Араг. 14. Абаахай. 15. Агы.

ДЭЭРЭҺЭЭ ДООШОО: 1. Аршуул. 3. Агта. 4. Арса. 6. Аргал. 7. Аадар. 11. Амба. 12. Аранга. 13. Арал.

Улаан-Үдын медучилищиин 3-дахи курсын студентка Туяна Цыденова зүб таажа эльгээбэ.

«Түрэл дайдаараа оронууда ар табилуулхада hайхан даа...». П. БУРМАКИНАЙ фотоэтюд.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. «КПСС-эй ЦК-гай Политбюродо». «Парти арадтаяа зүбшэнэ» — ТАСС-ай материалнууд. Фермэнүүдые үбэлдэ бэлдэлгэ.

Хоёрдохи хуудаhанда. «Бэрхэшээлнүүд ехэ hаалта бэшэ» — Г. Калиновскаягай репортаж. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указууд. Газетэдэ харюусана.

Гурбадахи хуудаhанда. «Жэгүүртэ дуунай далинууд дээрэ» — Л. Левченкын статья.

Дүрбэдэхи хуудаhанда. «Субботын үдэрэй галхан». «Зуун жэлээр тэнтэй ажабайдал» — Д-Х. Дарибазаровагай статья. «Түрэл нютагаймнай аялганууд» М. Мадаевай тэмдэглэл.

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — «Время». 9.45 — Шатараар дэлхэйн чемпионат. 10.00 — Эрдэм-дэлгэрүүлгын фильм. 10.20 — «Профессия — следователь». 4-дэхи сери. 1-дэхи хубинь. 11.25 — «Элүүр энхэ байлга». 12.05 — «Профессия — следователь». 4-дэхи сери. 2-дохи хубинь. 13.00 — «Суббото — түрэлхидэй үдэр». 13.30 — Харгын аюулгүй байдалые сахиха. 14.00 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 14.15 — «Бултанда ба хүн бүхэндэ». 14.45 — «Золотой век». Фильм-зүжэг. 17.05 — Мульт-фильм. 17.20 — Ургамалай аймаг. 18.00 — Поэтическэ антологи. Леонид Мартынов. 18.15 — «Мэдээжэ аад, юрэ бусын юумэн». 19.15 — «Эскадрон гусар летучих» — уран hайханай фильм. 1-дэхи, 2-дохи сери. 22.00 — Время. 22.35 — «Субботын үдэшэлэн». Ехэшүүлдэ мультфильмнүүд. 23.15 — С. Ротаругай концерт. 00.15 — Шатараар дэлхэйн чемпионат. 00.30 — Шэнэ hонин.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — Эрдэм-дэлгэрүүлгын фильм. 9.30 — Ритмическэ гимнастика. 10.15 — «Үглөөнэй почто». 10.45 — «Газар дээрэ, огторгойдо, далай дээрэ». 11.15 — Камерна «Аве сол» хоор дуулаха. 11.50 — «Манай гэр». 12.40 — «Таанад энээнии хэжэ шадахат». 13.25 — «Предел возможного». 5 серитэй уран hайханай

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08. зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-44-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95. Собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Закаменск—34-33, п. Кырен—91-7-18, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-99.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ ... Н-03624. Заказ № 212.